

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för pedagogik och didaktik
LAU 370 Examensarbete

Språkutveckling, läs- och skrivinläring i förskolan -

En studie om hur olika verksamheter hanterar detta ämne

Ann Styrmark &
Rozana Rodrigues Petersson
Handledare: Eva Myrberg & Monica Larsson

Abstract

Titel: Språkutveckling, läs- och skrivinläring i förskolan - en studie om hur olika verksamheter hanterar detta ämne.

Författare: Ann Styrmark & Rozana Rodrigues Petersson

Termin och år: LAU 370, 2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Monica Larsson

Examinator: Monica Reichenberg

Rapportnummer: VT 09 2611-040

Nyckelord: Språkutveckling, läs- och skrivinläring i förskola.

Sammanfattning:

Syftet med den här undersökningen är att ta reda på hur man inom förskolans verksamheter arbetar med språk, läs- och skrivinläring i Sverige. I vår inriktning har vi läst mycket litteratur som tar upp dessa ämnen. Styrdokumenten för förskolan reviderades 2006, man tillförde då nya strävande mål angående språkutveckling samt läs- och skrivinläring.

Vi har använt oss av kvalitativa metoder vilket innebär observationer och kvalitativa intervjuer, där vi har, om det varit möjligt spelat in för att senare kunna analysera svaren på ett mer noggrant sätt. För att bättre kunna förstå de verksamheter som skulle observeras och intervjuas såsom, allmän förskola utan speciell inriktning, Montessori, Reggio Emilia och Waldorf och även senare kunna diskutera arbetet, har vi hämtat kunskap i olika litteraturer.

Vår studie beskriver lite historia om varje verksamhet som vi besökt och läst om, eftersom det kunde underlätta för oss själva och vår läsare att förstå i vilka kontexter varje pedagogik eller filosofi uppstod.

Vi har genomfört sex intervjuer med åtta pedagoger, i fem olika verksamheter, såsom kommunal förskola utan speciell inriktning, Montessori, Reggio Emilia och Waldorfförskola. Vi försökte förhålla oss till de frågor som var viktigast för oss att forska om.

Våra frågeställningar är:

1. Hur gör pedagogerna för att stimulera barns språkutveckling?
2. Finns det några planerade aktiviteter som antas främja läs- och skrivinläring?
3. Anser pedagoger att man bör stimulera barn mellan 3-5 år, oavsett intresse till att utveckla läs- och skrivförmåga?
4. Hur ser historien om förskolan och dess metoder ut i jämförelse mot dagens förskola? Vad specifikt är det som skiljer dessa metoder åt i de olika verksamheterna?

Att kunna besöka och undersöka de olika verksamheterna har påverkat oss som blivande pedagoger. Vi har lärt oss mycket genom detta och har blivit inspirerade av dessa olika pedagogiska synsätt.

Förord

Syftet med vår studie är att undersöka hur allmän förskola, Montessoriförskola, Reggio Emilia förskola och Waldorf-förskolan arbetar med barns språkutveckling samt läs- och skrivinlärning.

Vi har vid ett flertal gånger besökt biblioteket, detta har vi gjort både enskilt och tillsammans för att finna aktuell litteratur för dessa ämnen. Uppgiften att ringa till olika verksamheter och boka in besök har vi delat mellan oss. Intervjuerna har genomförts både tillsammans och var för sig.

Vi vill tacka alla inblandade i vår undersökning. Extra stort tack vill vi ge till alla de förskollärare som tog sig tid att ta emot oss i deras verksamheter, och att dela med sig av deras erfarenheter om hur de arbetar med språkutveckling samt läs- och skrivinlärning.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
2. Syfte	6
3. Bakgrund	6
3.1 Teoretisk anknytning.....	6
3.2 Svenska förskolans historia.....	8
3.3 Läroplan, Lpfö98.....	10
3.4 Montessoripedagogiken.....	11
3.5 Reggio Emilia- pedagogisk filosofi.....	12
3.6 Waldorfpedagogik.....	14
3.7 Likheter och Skillnader.....	15
4. Metod	16
4.1 Kvalitativ metod.....	16
4.2 Urval.....	17
4.3 Utformning av intervjuguiden.....	18
4.4 Genomförande.....	19
4.5 Intervjuer.....	19
4.6 Observationer.....	19
4.7 Metoddiskussion.....	20
4.8 Reliabilitet och validitet.....	20
4.9 Etik.....	21
5. Resultat	21
5.1 Gruppintervju: Lille Skutt och Bamse.....	21
5.2 Avdelningen Blomman.....	23
5.3 Avdelningen Snigeln.....	23
5.4 Likheter och Skillnader i allmän förskola.....	24
5.5 Montessoriförskolan.....	24
5.6 Reggio Emilia inspirerad förskola.....	25
5.7 Waldorfförskola.....	27
5.8 Likheter och Skillnader.....	27
6. Analys	28
6.1 Lekens betydelse.....	28
6.2 Betydelsen av planerade aktiviteter.....	29
6.3 Perspektiv på barns lärande.....	29
7. Diskussion	30
8. Slutsatser	35

1. Inledning

Enligt Läroplanens reform 2006 skall förskolan lägga grunden för barns läs- och skrivinlärning (Lpfö 98-2006), därför är språkutveckling samt läs- och skrivinlärning ett aktuellt ämne idag. Under vår utbildning har vi läst flera böcker som handlar om språkutveckling samt läs- och skrivinlärning i förskolan. Vi har även varit på olika förskolor runt om i Göteborg, där vi har observerat hur Läroplanen tolkas på olika sätt.

Då vi saknar viss kunskap om hur andra förskolor arbetar för att stimulera barnen till utveckling inom dessa områden har vi därför valt att även förskolor med en specifik inriktning såsom Montessori, Reggio Emilia och Waldorf-förskolan skulle ingå i vår studie. På det viset tänkte vi få en bredare kunskap om hur man hanterar dessa ämnen i olika verksamheter. Vår önskan var att genom den här studien, få mer kunskap om olika arbetssätt och metoder som finns för att stimulera barn till att utvecklas inom språket samt läsning och skrivning.

Det finns flera teorier om hur man hjälper barn att utveckla sitt språk samt hur barn lär sig läsa och skriva. Vårt syfte är att undersöka hur barns språkutveckling samt läs- och skrivinlärning hanteras inom olika verksamheter. Intentionen med vårt arbete är att lära oss flera olika metoder och att det i framtiden skall kunna bidra till andra studier med liknande ämne.

Redan under 1830-talet började pedagogiska tankegångar föras fram i Sverige, detta handlade först och främst då om barn i förskoleåldern, 0-5 år. Simmons – Christenson (1997) skriver om hur olika verksamheter blev inspirerade av varandra. I Sverige var Friedrich Fröbel (1782-1852) en av de stora pedagoger som har inspirerat olika institutioner såsom Småbarnsskolan, Barnkrubban samt Montessori. Han betonade att barnen själva skulle tänka och arbeta med sina händer genom att konstruera och pröva sig fram. Han menade att det var avgörande för deras utveckling och för kommande generationer (Simmons-Christenson, 1997). Forskning i ämnet gjordes i slutet på 1960-talet där det visades att barn redan vid mycket tidig ålder kunde lära sig läsa och skriva. Genom forskning kom man fram till att barn redan vid två års ålder hade utvecklats och att de nu kunde lära sig läsa och skriva. Genom ett sociokulturellt perspektiv lär barnen genom interaktion med andra, både vuxna och barn och det som denna forskning kom fram till var att språket har en stor betydelse för att barn skall kunna lära sig läsa och skriva. Barn skall ledas in i den skriftspråkliga världen och det kan göras genom att synliggöra föremålen med namnskyltar. Det gäller också att få barnen att känna sig delaktiga och på så sätt locka deras intresse för läsning och skrivning (Liberg, 2006).

Ingrid Pramling har forskat om barns tidigare förmågor att lära sig läsa och skriva. Hon påpekar att förskolan har ansvar för barnens ”livslånga lärande”. Hon menar att förskolan är det första steget i ett sammanhållet utbildningssystem. Den är en viktig del av samhället, så pass viktig att man har satt styrande mål för förskolans verksamhet (Pramling, 1999).

En annan forskare Hundeide (2006) lyfter fram vikten, när det gäller barns språkutveckling, av att pedagogerna tar barns perspektiv i förskolans verksamhet. Han påstår att om barn inte får stöd från en sensitiv omsorgsperson som tar upp deras intresse för läs- och skriftspråk finns det begränsningar för hur långt de kan utvecklas av egen kraft.

Pramling och Hundeide har i sina studier lyft fram Vygotskys teorier som tidigt menade att leken är viktig för barns utveckling. Barn använder sig av leken för att bearbeta det som de är intresserade av. Pedagogerna bör vara medvetna om detta för att i dessa situationer skapa tillfällen som kan utvecklas till att barns tankar får en innebörd i deras lek och att de utvecklas

som individer (Vygotskij, 2005). Eriksen Hagtvat (2007) påpekar att om pedagogerna inte bemöter och uppmuntrar barnen i det som intresserar dem kan barn lätt bli ointresserade och oengagerade.

”Om det första mötet med skriftspråket får ske i lekens form där risken för att misslyckas är liten, är chansen stor att självförliten och nyfikenheten stimuleras positivt” (Eriksen Hagtvat, 2007, s. 33).

Tekniken har idag stor betydelse för människans utveckling. Wallberg (2002) menar att barn med hjälp av datorer kan skapa konkreta färdigheter. Genom att trycka på tangentbordet kan barn lära sig att skriva ord, innan de kan stava och eventuellt höra hur det låter.

Då forskarna inte alltid är eniga om på vilket sätt vi kan hjälpa barn i deras utveckling, kan man undra om det finns ett sätt som är ”rätt” eller ”fel” att hantera detta ofantliga ämne.

Vår undersökning började med det som idag kallas för förskolan, allmänna förskolor det vill säga förskolor utan specifik inriktning, Montessori, Reggio Emilia och Waldorfförskola. Vi var intresserade och nyfikna av hur dessa arbetssätt förhåller sig till dem man använder inom allmän förskola. Vilka metoder använder dem och vad skiljer dessa åt?

2. Syfte

Under vår utbildning är det främst arbetet i den allmänna förskolan som diskuterats. Vi är nyfikna på hur förskolor som arbetar med alternativa pedagogiker arbetar med barns språkutveckling och läs- och skrivinläring i förskolan.

Syftet är att undersöka hur barns språkutveckling samt läs- och skrivinläring hanteras inom olika verksamheter.

Våra frågeställningar är:

1. Hur gör pedagogerna för att stimulera barns språkutveckling?
2. Finns det några planerade aktiviteter som antas främja läs- och skrivinläring?
3. Anser pedagoger att man bör stimulera barn mellan 3 och 5 år, oavsett intresse till att utveckla läs- och skriv förmåga?
4. Vilka likheter och skillnader finns mellan förskolors olika inriktningar? Kan dessa skillnader förklaras av inriktningarnas historiska utveckling?

3. Bakgrund

3.1 Teoretisk anknytning

Studien baseras på:

Sociokulturella perspektivet:

Vygotskys syn på utveckling i det sociokulturella perspektivet är att ” Människans utveckling är ett centralt tema i psykologin. Hans studier kretsar kring *genesen* eller utvecklingen. På så sätt kunde han tillvarata den ”historiska” aspekten, det vill säga hur individen har utvecklats över tid. Man kan inte förstå ett psykologiskt fenomen ur ett enkelt ”här och nu perspektiv” utan man måste beakta förhistorien och den framtid individen utvecklas mot. En människa måste förstås i tid och rum. Som Vygotskij själv formulerade det ”Det är bara i rörelse som en varelse visar vad den är” . Detta perspektiv i hans teori har kallats en genetisk metod, där det alltså inte handlar om biologiska gener utan om att förstå människan i hennes individuella och kollektiva utveckling” (Imsen 2006).

Om man tänker på detta att man inte kan förstå individen bara i ett nu perspektiv utan att man också behöver ta in det som hänt innan och vad som skall ske. För att förstå vad man gör i förskolan har vi tagit med historiska beskrivningar av de olika verksamheternas utveckling.

Att arbeta genom ett sociokulturellt perspektiv innebär att människors liv förändras i möte med andra. Genom att man samspekar, kommunicerar, leker, och deltar i olika sammanhang utvecklas vi som individer. Det som utmärker det sociokulturella perspektivet är språket och det är genom kommunikation med andra som vi skapar lärandetillfällen (Claesson, 2002).

Dysthe (2003) menar att det finns sex centrala begrepp som präglar ett sociokulturellt perspektiv på lärandet och dessa

- ❖ Situerat: man lär genom olika sammanhang.
- ❖ Socialt: interaktion med andra människor är av stor betydelse för lärandet.
- ❖ Distribuerat: man lär genom andra.
- ❖ Medierat: genom att använda olika ”redskap” eller ”verktyg” underlättas lärandet.
- ❖ Språket: genom att man lyssnar, härmar och samverkar med andra befäster barn sina kunskaper,
- ❖ Praxisgemenskap: lärandet sker genom att man deltar i en grupp där man delar med sig av sina erfarenheter och kunskaper.

En samling är ett bra exempel på att man använder sig av alla dessa begrepp. Genom att man varierar innehållet i en samling och använder sig av olika redskap såsom dockor, lekpåsar, sagopåsar, musik och lekar kan barn under en samling lära sig olika färdigheter inom språk samt läs- och skriv. Barn lär sig leka socialt, vänta på sin tur, lyssna på varandra och härma andra.

Utvecklingspsykologi

Utvecklingspsykologin är vetenskapen som undersöker människans psykologiska utveckling. Utvecklingspsykologins grund är att se barns utveckling och har som syn att allting är framåtskridande och utvecklande. Det används genom forskning för att undersöka barns lärande och hitta lösningar på olika problem såsom läs- och skrivsvårigheter. Det kan också relatera till mognadsprocesser vilket menas med att barns språkutveckling sker i olika stadier (Löfdahl, 2004). Piaget har bidragit till formuleringen av en generell utvecklingspsykologisk stadieteori. Han har delat barnens utveckling i fyra olika perioder:

- ❖ Den sensomotoriska perioden, ca 0- 2 år:
Under den här perioden tänker barnen via sina sinnen (senso) och rörelser (motoriska), genom dessa försöker barnet att skapa en ordning och anpassa sig till sin omvärld. I den här perioden kan inte barnet se saker som permanenta, om något förändras är det inte säkert att barnet längre känner igen det. Barnet är under den här perioden mycket egocentriskt.
- ❖ Det preoperationella tänkandets period, ca 2-6 år:
Under den här perioden börjar barnet att känna igen saker och förstå symboler.
- ❖ De konkreta tankeoperationernas period, ca 7-11 år:
I denna period tänker barnet nästan som de vuxna gör fast på ett mer konkret sätt. Barnet börjar bli mer sociocentriskt.
- ❖ Det abstrakta tänkandets period, ca 11-16 år:
I den här perioden behöver inte barnet längre konkret underlag för att förstå. Olika begrepp såsom frihet, rättvisa och demokrati går nu att förstå (Cronlund, 2003).

3.2 Svenska förskolans historia

Den begynnande industrialiseringen innebar att allt fler människor kom att ägna sig åt annat arbete än jordbruk. Fabriksarbetet blev mer och mer utbrett. Många gånger fick även de allra minsta barnen klara sig helt själva medan de övriga familjemedlemmarna arbetade. Eftersom många barn skadades och till och med dog på grund av olyckor, vanvård eller hunger. Detta blev en anledning till att man nu började se över hur man kunde hjälpa familjerna med barnpassning. Den första institutionen kom att kallas för Barnkrubban. Namnet kom ifrån Jesusbarnet och dess krubba. Barnkrubborna hade oftast ingen pedagogisk syn på barn utan var främst till för att ta hand om barnen och vårda dem. Det var inte tal om något specifikt lekmaterial för barnen utan det hela gick enbart ut på omvårdnad. Barnkrubborna fanns kvar fram till 1950-talet (Simmons- Christensson, 1997).

Den första form av dagens förskola där pedagogiken började träda in, det vill säga läran om hur man fostrar eller undervisar barn, kom i Sverige under 1830-talet och kom då att kallas för småbarnsskolan. Den första småbarnsskolan öppnades i Stockholm och tre år senare öppnades en i Göteborg. Meningen med verksamheten var att ge omvårdnad och uppfostran i en religiös miljö. Småbarnsskolan hade en dagsplanering där även skrivning och läsning ingick det var främst genom att be böner, sjunga sånger och lära sig om högtider som ämnet behandlades. Tiden för dessa övningar skulle helst vara inom ramen av 20-30 minuter för att behålla barns intresse. Lek var något man ansåg att barn skulle sysselsätta sig med på rasterna och inte på verksamhetens tid. Pedagogerna eller lärarinnorna som det på den här tiden kallades, hade vissa krav på sig för att kunna bli anställda och det var att de skulle vara gudfruktiga, älska barn och ha ett attraktivt utseende. Under 1850-talet förändrades verksamheten och blev inspirerad av Fröbel, detta innebar att det i småbarnsskolan blev ett mer pedagogiskt tänkande.

Runt förra sekelskiftet kom en ny verksamhet som kom att kallas för Folkbarträdgården eller som i Tyskland Kindergarten. Tanken bakom barnträdgårdarna var att barn behövde vara i pedagogiska miljöer där det fanns kunnig personal med fokus på barns utveckling.

Pedagogerna kallades för ledarinnor och hade som uppgift att vara likt en mor för barnet genom att vårda och leda dem. Barnen kallade oftast pedagogerna för ”fröken” eller ”tant”. Miljön i barnträdgården var uppdelat i flickrum och pojkrum. Det skulle finnas ett byggrum där pojkarna kunde få leka med bilar och snickra. Flickrummet skulle vara inrett som ett riktigt hem där man sydde, lagade mat och tog hand om sina dockor. Det fanns ett rum som kallades för ”bokvrån” här skulle barnen lära sig att hantera och tycka om böcker i samråd med ledarinnan. Sagan användes som ett uppfostringsmedel, den skulle väcka barns tankar, fantasi och förståelse för andra barn. Barnen skulle finna intresse för böcker. I barnträdgården var fokus mycket på att flickor skulle lära sig kvinnliga sysslor såsom matlagning och att sy, medan pojkar skulle lära sig manliga sysslor såsom att snickra och leka med bilar. Barnträdgårdarna var först avsedda till att vara som ett hem för barnen. Att lära sig läs- och skrivinläring tillhörde skolans uppgifter (Vallberg- Roth, 2002).

Alva Myrdal som hade studerat psykologi, var väldigt mån om att barn skulle ha det bra. Hon ansåg att fattigstämpeln på barnkrubborna och barnträdgårdarna borde arbetas bort. Hon ansåg också att barn borde vistas i en miljö där lärarinnorna var utbildade och hade kunskaper om hur barn bäst utvecklas och lär in. Myrdal var en stark motståndare till att dela in barnen i specifika fack. Hon ansåg att alla barn oberoende av kön skulle ha tillgång till allt material som fanns i verksamheten. Hon såg inget fel med att pojkar lekte med dockor eller att flickor lekte med bilar (Vallberg, 2002). År 1935 efterlyste Myrdal att staten skulle börja kontrollera kvaliteten i Sveriges förskolor och att all personal som arbetade med barn borde ha en utbildning för detta. Myrdal hade ett brett kontaktnät och fick på så sätt vara delaktig i förskolans utveckling vilket tros vara en vändpunkt för pedagogiken inom Sveriges förskolor (Simmons- Christensson, 1997).

Enligt Vallberg (2002) började samhällets syn på yrkestitlarna i förskolan att förändras och från mitten av 1950-talet benämndes personalen som förskollärare. I början på 1970- talet talades det mycket lite om Fröbels pedagogiska syn på förskolan.

År 1973 kom namnet *förskola* att beteckna alla daghem, detta var dock oerhört svårt att ändra på eftersom det gamla namnet, *dagis* var så etablerat hos folket (Simmons-Christenson, 1997). Läroplanen för förskolan trädde i kraft 1998 och reviderades 2006.

Förskolan har utvecklats till en verksamhet för alla barn mellan 1- 5 år och är till för alla barn oavsett om föräldrarna arbetar eller är arbetslösa. I förskolan blandas omsorg och pedagogik och den skall vara en trygg plats för barnen där det finns utrymme för lek och skapande.

När det gäller ämnen som språkutveckling samt läs- och skrivinläring började dessa ämnen föras in i förskolan först någon gång mellan 1980-1990 talet (Vallberg- Roth, 2002). Språkutveckling har en central plats i förskolan, dock inte med huvudsakligt fokus på läs- och skrivinläring, snarare mer på utveckling av begynnande medvetenhet om skriftspråkets funktion och attribut.

”I förskolan skall barn ha möjlighet att utveckla ett rikt och nyanserat talspråk, sin förmåga att kommunicera med andra, att uttrycka tankar, utveckla ord och begreppsförråd, sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner”(Pramling & Sheridan, 2006 s. 73).

Sammanfattningsvis lyfter läroplanen för förskolan fram vikten av att stimulera barns språkutveckling. Man betonar framför allt att barnen skall få grundläggande kunskaper om läs- och skrivinläring. Detta kan ske med hjälp av olika material såsom dator, böcker, lekar och sagostunder.

Trots att svensk förskola har en läroplan som föreskriver arbetssätt och mål finns det möjlighet att utarbeta verksamheten på många olika sätt och med inspiration från ett flertal pedagogiska riktningar.

Parallellt med den allmänna förskolan har det också funnits förskolor med andra pedagogiska inriktningar och tre av dessa är Montessoripedagogiken, Reggio Emilia- pedagogisk filosofi och Waldorfpedagogiken. Nedan ges en kort historik om de enskilda verksamheterna. Vi beskriver också hur språkutveckling i allmänhet och läs- och skrivutveckling i synnerhet, betraktas inom dessa områden.

3.3 Läroplan, Lpfö 98

Läroplanen, (Lpfö 98) beskriver förskolans mål och arbetssätt. Då läroplanen är ett mål som alla förskolor skall sträva efter stödjer vi oss på nedanstående citat.

- ❖ *Förskolan skall lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten skall vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan skall erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. (s, 4)*
- ❖ *Förskolan skall vara en levande social och kulturell miljö som stimulerar barnen att ta initiativ och som utvecklar deras sociala och kommunikativa kompetens. (s, 5)*
- ❖ *Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta tillvara barnens nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen. (s, 6)*
- ❖ *I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. (s, 6)*
- ❖ *”I förskolan skall barn ges möjlighet att utveckla förståelse för sig själva och för sin omvärld. Målet med barns fostran och utbildning i förskolan är att förbereda dem för ett samhälle vi endast kan ana konturerna av. Barn behöver utveckla sina förmågor att tillägna sig kunskaper av skilda slag för att de idag med gott självförtroende skall kunna hantera såväl vardagliga situationer som utmaningar och för att kunna leva ett framtida liv i välmåga” (Lpfö 98).*

Eftersom det svenska samhället har förändrats och utvecklats snabbt under de senaste seklen, kräver Läroplanen (Lpfö 98, reviderad 2006) att barnen skall skaffa konkreta kunskaper i förskolan. De skall utveckla sitt självförtroende genom att lära sig olika saker som att prata flytande svenska, leka i grupp, bygga med olika material och att lösa problem. De skall fostras till att bli en ”demokratisk medborgare”, det vill säga, de skall lära sig hur man bör uppföra sig i samhället. Barnen även skall uppmuntras att bygga grunden till läs- och skriv i förskolan. Tanken bakom att ge barnen grundläggande kunskaper inom läs- och skriv i förskolan, är att barnen ”lättare”, skall lära sig läsa och skriva i skolan.

3.4 Montessoripedagogiken

Maria Montessori föddes i Italien 1870. Hennes föräldrar var högutbildade och framgångsrika. Montessoris mor stöttade henne i hennes önsknings om att utbilda sig vilket på den här tiden var ovanligt för en kvinna. Hon bestämde sig för att studera medicin på universitetet i Rom, medicinstudierna visade sig vara oerhört tuffa för henne men hon kämpade på och vägrade att ge upp. Avgångsåret 1896 blev hon den första kvinnan som tagit examen i medicin på universitetet i Italien.

Montessoris stora intresse var barn, år 1900 blev hon chef över en skola för barn med handikapp. Hon blev sporrade av dessa barn och tog fram ett material till barnen som blev det bästa sättet att undervisa dem på. När hon upptäckte vilket bra resultat hon fick i sin undervisning lämnade hon sin tjänst och fick istället möjlighet att vara med och öppna den första "Casa dei Bambino" i San Lorenzo, en skola för "normala" barn. Montessori tillverkade det mesta av skolans material själv, det mesta av materialet var av den arten att det rättade sig själv.

År 1909 kom hennes första pedagogiska filosofi ut i form av artiklar och böcker och kallades för "The Montessori Method". Maria Montessori dog 1952 och blev 81 år gammal (Hainstock, 1999).

År 1912 började Montessorimetoden sprida sig till skolor i Europa och USA och år 1913 fanns det närmare 100 skolor i USA. Mellan åren 1914-1935 växte rörelsen sig stor i hela Europa (Hainstock, 1999).

Det finns några pedagoger/filosofier som Montessori har blivit inspirerad av i sitt arbete och enligt henne själv bidragit till och påverkat hennes utbildning. Några av dessa pedagoger/filosofier var Jean Jaques Rousseau (1712-1778), Johann H. Pestalozzi (1746-1827) samt Friedrich Fröbel (1782-1852). I enlighet med Montessori ansåg även dessa män att alla barn kan undervisas. Den allra första Montessoriförskolan som öppnades i Sverige var år 1923 i Stockholm (Signert, 2000).

Montessoripedagogiken grundar sig på de erfarenheter som Montessori införskaffat sig genom sitt yrke som barnläkare och de erfarenheter hon fått av att arbeta med barn med handikapp (Skjöld Wennerström & Bröderman Smeds, 2008). De mest betydelsefulla faktorerna i Montessoripedagogiken är miljön, materialet och pedagogerna. Miljön skall vara lockande, möblerna skall vara i barnens storlek, för att på så sätt underlätta för barnen. Endast funktionella föremål skall finnas i förskolans miljö. Det skall vara ordning och reda så att barn lätt kan se var allt material finns. Materialet är åldersindelade och skall stimulera barnen till fortsatt arbete. Allt anpassas och skall ses ur barns perspektiv. Pedagogen skall vara lugn, tillmötesgående och uppmuntra barnen till aktiviteter som är lärande, samt se till att det finns tillgång till läromaterial och respektera barnen som individ (Hansson, 1977). Pedagogen skall finnas tillhands och stimulera barnen till fortsatt arbete, kommunicera med barnen och ställa frågor. Montessori upptäckte att barn (0-6 år) ibland gång på gång upprepade sina sysslor och att de till och med glömde sin omgivning, detta kom hon att kalla för att barn hade en sensitiv fas. Genom den sensitiva fasen blev barnen mycket känsliga för ordning, språk, social träning, detaljer och det var svårt för barnen under den här perioden att lära med alla sinnen. Hon menade att den sensitiva fasen är en kraftfull period och den mest betydelsefulla i barnets liv, därför är det av stor vikt under den här perioden för barnen att pedagogerna skapar lärande tillfällen där barnet kan utvecklas i sin egen takt. (www.montessoriforbundet.se).

Montessoris pedagogik har inte alltid varit omtyckt. Redan 1914 kritiserade Kilpatrick som var professor vid Columbiauniversitetets pedagogiska fakultet Montessoris pedagogik. Han ansåg att den var för lik Rousseau, Fröbel och Pestalozzi syn på barn och dess lärande. Även svensk kritik har framförts mot Montessori. Roth menade 1995 att Montessoripedagogiken var ensidigt inriktad på det intellektuella i barns utveckling och att pedagogiken inte främjar barn till att kunna tänka kritiskt (Signert, 2000).

Sammanfattningsvis kännetecknas Montessoripedagogiken av att läs- och skrivutveckling är en viktig del av förskolans verksamhet. Montessoriförskolor arbetar mycket med att barn skall lära sig läsa och skriva redan i förskolan och att språket är en central del i deras lärande. Montessoripedagogiken använder sig av undervisning i förskolan.

3.5 Reggio Emilia - pedagogisk filosofi

Reggio Emilia- pedagogisk filosofi uppstod när det andra världskriget slutade 1945. Den började i staden Reggio Emilia som ligger i södra Italien. Loris Malaguzzi var en entusiastisk psykolog som efter kriget hade observerat att det var kaos i samhället, trots detta var folk fulla av glädje. Detta gjorde att han började tänka om. Medan folket restaurerade sina hem ansåg Malaguzzi att de också borde restaurera sitt hopp för en framtidstro. Han hade upplevt och överlevt kriget och när han såg folkets glädje förstod han ”*att ingenting är omöjligt*” (Wallin 2003, s. 22). När de arbetade i rekonstruktionen av sina hus byggdes samtidigt den första Reggio Emilia förskolan. De fick mat från bönderna och snickrade själva alla möbler i barnens storlek. Medan en ny miljö byggdes upp uppstod ett nytänkande. För första gången såg Malaguzzi också barnet som en viktig medborgare. Han vill se barnen som subjekt, inte som små objekt som behöver omsorg och undervisning. Malaguzzi menade att pedagogen bör vara ett stöd för barnen och vara delaktig i deras utveckling utan att påverka barnen. För honom var barn kunniga och själva benägna att kunna bestämma över sitt lärande. Han pratade om att barn har hundra språk. Att det talade och skrivna språket hänger ihop med bild, musik, dans, rörelse och drama. Därför borde barnen utmanas att använda alla dessa olika språk för att få möjlighet till att utvecklas fysiskt och intellektuellt samt att kunna uttrycka sig genom alla dessa sätt.

Malaguzzi har beskrivit ”De hundra språken”. Begreppet innebär att barn är kreativa och har förmågan att lära sig genom alla sinnen. Malaguzzi menar att barn har flera språk från början. Att det talade och skriftliga språket är kopplat till bild, musik, rörelse, teknik, dans och dramaspåk. Han anser likt många andra forskare att vår hjärna utvecklas mest intensivt under 0-3 år än senare i livet. Ett exempel på hur småbarn utvecklar sitt språk enligt honom är när barn hör ett ord som t.ex. *mat*, så har de förmågan att förstå ordets betydelse eftersom de observerar i vilken kontext ordet har sagts, vilka känslor ordet innebär och vad de känner när de hör ordet.

”*Att var enskild människa existerar i relation till varandra så är varje människa i sig ett sammanhang. Vår levande hjärnas naturliga tillstånd är forskandet och förändringen*” (Wallin 2003, s. 23).

Malaguzzi hade levt under två diktaturperioder, Mussolini och Hitler, och sett hur lätt barnen blev påverkade av dem. Han ville inte längre se barnen som en ”tom påse” som man kunde fylla med andras ord. Han vill uppmuntra barnen till att kunna tänka själva och så tidigt som möjligt i förskolan kunna utveckla sin karaktär och personlighet (Wallin 2003).

I början var Reggio Emiliaförskolan ett kooperativ, men år 1963 tog kommunen över verksamheten. Malaguzzi blev kommunal barnomsorgschef i ett samhälle där kyrkan och staten hade stort inflytande över hela samhället. Detta för att förhindra att andra instanser skulle få makt över Reggio Emiliaförskolor.

Reggio Emilia inspirerade förskolor i Sverige kan vara fristående eller kommunala. Barnen är i centrum och pedagogerna behöver observera barnen för att lära sig av dem och för att kunna förstå hur de tänker (Wallin 2003).

Dokumentationen är viktig för uppföljning av det enskilda barnets utveckling. Pedagogerna antas reflektera sin syn på barn, på sig själva och vad de vill förändra. Det ger möjligheter att utvecklas som människor.

Barnen erbjuds ”intelligent material” som t.ex. vattenfärg, färgpalett, staffli, lera och djupare frågor. Pedagogens arbetssätt är enkelt men brett. Genom ett enkelt tema som t.ex. hösten kan man skapa djupare frågor såsom dessa:

1. Hur föddes jag?
2. Hur föddes det som blev ett höstlöv?
3. Hur ser barnet själva på livet?

Wallin menar att för barn är de stora frågorna vitala. Dessa funderingar hjälper barnen att förstå sig själva och livet. Barnet kan själva komma på sådana här frågor:

”Om bebisen lever nio månader i mammans mage, varför säger vi då att man föds först när man kommer ut?” (Wallin 2003, s. 65).

Malaguzzi påpekade att kreativitet är grunden för lärandet. Det är inte en speciell förmåga som bara vissa har utan ett naturligt sätt för människan att lära sig, uttrycka sig, gestalta och ta ställning till livet (Wallin, 2003, s. 50). Genom att fundera och diskutera med sina kamrater kan barn utveckla sitt kreativa tänkande och sina hundra språk.

Enligt Reggio Emilia filosofi finns inte en bestämd dokumentationsteknik eller metod som alltid passar alla. Pedagoger måste hitta sitt eget sätt att arbeta och anpassa sig till situationen. Annars finns risken att dokumentationen blir en teknik bara för pedagogernas egen skull.

För att följa barns- och pedagogers utveckling arbetar pedagoger med den kunskapande spiralen: Dokumentation – reflektion – frågor – planering.

Reggio Emiliaförskolor arbetar mest med projekt för att utveckla barns språk och skapa intresse hos dem att lära sig olika saker samt kunna förstå betydelsen för språket. Ett exempel är att pedagogen säger till barnet att de ska ta på sig, för att de ska gå ut på en kort promenad. Deras uppgifter är att observera allt som finns framför, bakom och på sidorna om dem. När de kommer tillbaka till förskolan ska de försöka minnas allt det som de såg och sedan rita på ett papper den väg som de har gått, nästan som en karta. Efter att barnen konstruerat sina teckningar, intervjuar pedagogen ett barn i taget och därefter ritar barnen var sin karta en gång till. Efteråt berättar barnen vad de har sett under promenaden och skriver sitt namn på sin bild (Wallin, 1981, s.18).

Sammanfattningsvis betraktas barns språkutveckling, läs- och skrivinläring inom den Reggio Emiliainspirerade pedagogiken att barn ska utveckla sitt språk genom den fria leken och att de själva kan välja vad de vill arbeta med. De lär sig av varandra och hjälper varandra i sin utveckling. Barnen är uppmuntrade att tänka själva och att vara självständiga.

Språkutveckling sker kontinuerligt i vardagen medan läs- och skrivinlärning anses ligga på skolans ansvar.

3.6 Waldorfpedagogik

Waldorfpedagogiken utvecklades i Tyskland efter första världskrigets slut 1918. Det fanns stora sociala problem vid krigsslutet och det förekom rikligt med protester mot hungersnöd, epidemier och arbetslöshet.

Rudolf Steiner (1861-1925) var en barnläkare som var mycket intresserad av fostran och längtade efter förändring. Grundtanken i hans metod var att skapa en "social nyordning" i samhället. Arbetarklasserna hade tröttnat på det gamla systemet och protesterade mot hungersnöd, epidemier och arbetslöshet. Det gjorde att den hierarkiska regimen blev en demokratisk regim.

Steiner ansåg att för att man ska kunna förändra samhället, bör man börja med att förändra barns villkor i skolan, det vill säga där alla barn skulle få delta oavsett om man var fattig eller rik. Steiner föddes i Kraljevec, en lite by vid Ungersk-Österrikiska gränsen. Han hade läst naturvetenskap och matematik vid en teknisk högskola och samtidigt läste han filosofi, litteratur, psykologi och medicin på universitet (Ritter 1997, s. 19).

Steiner vill att skolan skulle vara till för alla barn, ungdomar och för pojkar och flickor. Det skulle vara gemensamt för alla upp till tjugoårsåldern. För honom var praktiskt arbete viktigt för barns utveckling. Han menade att handens arbete, grov- och finmotorikens aktiviteter, träning och praktik, gynnar och stimulerar i sin tur hjärnan, samt verksamheten.

Waldorfpedagogen skall vara en god förebild för barn, de ska ta med sig barnen på alla vardagliga sysslor som t.ex. när de diskar, lagar mat, bakar, plockar blåbär, syr, täljer m.m.

"Den som aldrig har arbetat med händerna kan inte få ett riktigt förhållande till sanningen eller det kulturella livet" (Ritter 1997, sida 13).

I början skulle Waldorfskolan vara en skola för både arbetarnas och tjänstemännens barn. Men Steiners idéer sågs vara mycket avancerade på den tiden så regeringen ville inte stödja honom. 1919 grundades den första Waldorfskolan på cigarettfabriken Waldorf-Astoria. Målet med Waldorfskolan var att uppfostra barn till fria och självständiga människor (Ritter 1997). I Sverige grundades den första tolvåriga Waldorfskolan i Stockholm år 1949. I en undersökning som gjordes år 1997 fann man att över 200 000 barn i världen går i Waldorfskola, i Europa var det då ca 100 000 barn inskrivna i verksamheten (Ritter 1997).

Waldorfpedagogiken baseras på Steiners grundtanke att människor ska ses som en individ bestående av tre olika delar. Det är den materiella delen, det vill säga kroppen, den sinnliga delen som är själen och den tredje delen som innebär lekdriften där man är fri. Barnen bör inte undervisas, de ska utvecklas i sin egen takt. Waldorfförskolor tar emot barn från ett års ålder. Principerna för uppfostran under förskoletiden är glädje, lust och kärlek (Ritter, 1997).

Steiner menade att spädbarn inte kan urskilja mellan verklighet och fantasi. Under de första åren tror barn att de "är världen", det vill säga att de känner att de är integrerade i världen. Sedan när de börjar smaka på saker, krypa och ta sina första steg börjar de erövra jordens verklighet. De börjar tala och tänka och genom att härma och leka utvecklar de sina färdigheter, förmågor och medvetande för omvärlden. Under det här stadiet kan de se saker som de är, och även urskilja och funderar över saker och ting. Barnen kan ännu inte skilja

mellan dröm och verklighet eftersom deras hjärnbark inte har tillräckligt med kraft. Den första sjuårsperioden är grunden för hela det följande livet (Ritter, 1997).

”Ju mer barnen få leva i en trygg barnvänlig miljö och de får lov att vara barn och leka, röra sig och får möjlighet att härma lämpliga förebilder, desto stabilare utgångspunkt har det” (Ritter 1997, s. 50).

Syftet med Waldorfbildningen för pedagoger, är att lära sig om människans karaktär, kreativitet, beteende samt temperament. På så sätt skall pedagoger lättare kunna sätta sig in i hur olika människor fungerar och på så sätt underlätta barns lärande. Pedagogerna skall lära sig att skapa inre balans. För att hjälpa barnen att utveckla harmoni ska verksamheten spegla harmoni. Barnen lär sig genom att härma, därför skall pedagoger göra olika praktiska saker under dagen.

Waldorfpedagogerna ses som trädgårdsmästare. De ska bereda sin egen själ först. Sedan ska de förbereda omgivningen och vilken kunskap som de vill förmedla, så att det andliga i barnet kan utvecklas och växa. De här är några frågor som Waldorfpedagogerna bör tänka på:

- *Vilka förebilder ger vi barnet idag?*
- *Får barnet förebilder som gör att det kan bli aktivt och skapande så att de kan utvecklas till en fri, frisk och harmonisk människa?* (Ritter 1997, s. 49).

:

Pedagogerna deltar inte aktivt i barns lek utan finns till för att stimulera barn till att utforska och vara påhittiga. Inom Waldorfpedagogiken handlar det inte om att barn skall lära, barn skall få vara delaktiga i de vuxnas vardagliga sysslor och genom härmning lära sig grunderna till olika färdigheter därför är det av stor vikt för Waldorfpedagogen att tänka på hur den beter sig, uppträder, rör sig, tänker och känner eftersom grundtanken är att barn lär genom att härma vuxna (www.waldorfskofederationen.se).

Ritter (1997) menar att Waldorfpedagogiken var en framtidspedagogik . Att den var långt ifrån sitt mål, men att de strävade efter att kunna bemöta varje barn på deras egna nivåer i deras utveckling. Författaren menar att i Waldorfförskolan utvecklar barn all sin potential. Waldorfpedagoger ska ”hjälpa” barnen att bygga på de mentala och fysiska kapaciteter, det vill säga att Waldorf-förskolan är ”*En skola för hela barnet*” (Ritter, 1997, s, 195). I Waldorfförskolor går praktiska kunskaper och konst hand i hand.

För Waldorfpedagogiken är kännedom om alla religioner och respekt för dessa ett viktigt fundament.

Sammanfattningsvis är grundprinciperna för hur man betraktar barns läs- och skrivutveckling inom Waldorfpedagogiken följande: att man anser att barn i denna verksamhet lär sig genom att härma andra barn eller vuxna i deras närhet. Inom waldorfpedagogiken ligger leken som grund för barns lärande samt för deras språkutveckling. Läs- och skrivinlärning läggs på skolans verksamhet.

3.7 Likheter och skillnader

Då vi har läst och forskat mycket om dessa olika pedagogiska synsätt har vi förhoppningsvis skaffat kunskaper för att kunna urskilja mellan det som är likt eller olik mellan dessa verksamheter.

I småbarnsskolan fokuserade man på läsning och skrivning i endast små skalor oftast skedde detta genom sången, böner eller sagor. I barnträdgården var fokus mycket på att flickor skulle

lära sig kvinnliga sysslor såsom matlagning, pojkar skulle lära sig manliga sysslor såsom att snickra. I barnträdgården användes sagor som ett uppfostringsmedel där barn i samråd med sina ledarinnor skulle finna ett intresse för böcker. I dagens förskolor läggs fokus mycket på barns språkutveckling men i likhet med Reggio Emilia och Waldorf anser man att läs- och skrivinlärning tillhör skolan. I Montessori ligger dessa ämnen som en undervisningsdel i förskolan. Andra likheter mellan två av dessa verksamheter, Reggio Emilia och Waldorf är att de uppstod efter första eller andra världskriget. Montessori och Waldorfpedagogik skapades av en barnläkare.

4. Metod

Då vårt syfte var att få en djup förståelse för varje pedagogik har vi valt att använda oss av flera olika metoder som kompletterar varandra. Vi hade läst mycket litteratur som handlar om språkutveckling, läs- och skrivinlärning hos barn i åldrarna 3-5 år. Efter att ha läst all litteratur kände vi oss nyfikna på historien av Svensk förskola. Vi skaffade också litteratur som berättade om, Montessori, Reggio Emilia och Waldorfpedagogik. Vi har använt oss av den kvalitativa metoden, d.v.s. observationer och intervjuer. Vår önskan var att observation och intervju skulle ge oss svar på det syfte vi hade med vårt arbete.

Vi samtalade med pedagogerna via telefon, berättade om vårt arbete och bokade ett besök. Vår undersökning har genomförts i tre kommunala förskolor, en Montessori, en Reggio Emilia och en Waldorf-förskola.

Under besöket i de olika verksamheterna ställde vi ett flertal frågor om verksamhetens pedagogik och ibland samtalade vi med olika pedagoger. Vi frågade t.ex. om vi fick gå runt på avdelningen. Vårt mål var att kunna observera verksamheternas miljöer och om det stämde med det som litteraturen berättade samt observera hur barn och pedagoger samspelar med varandra.

Som avslutning på vårt besök i fem olika verksamheter, har vi intervjuat sammanlagt sex pedagoger.

Vi har genomfört intervjuer på tre allmänna förskolor. På en förskola genomfördes intervjun personligt med en pedagog. På två andra förskolor besvarades intervjufrågorna av tre pedagoger via mail.

I Montessoriförskolan gjordes intervjun med två medverkande pedagoger. I den Reggio Emilia inspirerade förskolan genomfördes intervjun med en pedagog och i Waldorf-förskolan besvarades intervjufrågorna via mail. De tre personliga intervjuerna spelades in via mobiltelefon.

4.1 Kvalitativ Metod

Vi har valt en kvantitativ metod, det vill säga observation och intervju, eftersom vi tyckte att metoden var relevant för vårt arbete. Repstad (2007) menar att kvalitativa metoder, observationer och intervjuer, är ideala när man skall göra en sådan här djup undersökning, då den ger en direkt information om personens åsikter, uppfattningar och känslor (Repstad, 2007, s, 15). Vår kunskap om Montessori, Reggio Emilia och Waldorfpedagogik var begränsad, därför valde vi denna metod, det vill säga observationer och samt kvalitativa intervjuer. Vi tänkte att genom observera denna miljö och intervju de pedagogerna skulle vi få

grundläggande information om deras metoder, undersöka om den stämde med det litteraturen sa och genom detta skulle vi skapa kunskap om alla dessa områden.

Repstad (2007) menar att en personlig intervju ger mer trovärdig fakta. På en enkätfrågeställning kan man kryssa i det svar som låter bra eller hoppa över en fråga som är besvärlig att svara på. Det kan man inte göra på en personlig intervju. En kvantitativ undersökning görs när man vill ha statistik. Man använder denna metod när man har ont om tid och vill undersöka många personer. Vi valde bort en kvantitativ undersökning för att vi hade begränsat vår undersökning och önskade att få intervjuva två pedagoger ur åtta verksamheter.

Vi trodde oss också kunna få ytterligare förståelse för innehållet i verksamheterna om vi genomförde observationer av deras arbetssätt när det gäller att utveckla barns språk samt hur läs- och skrivinläring ser ut i dessa verksamheter. Observationer kan genomföras med olika grad av deltagande i den verksamhet som observeras. Framför allt står valet mellan att ta rollen som deltagande eller icke deltagande observatör. Det finns fördelar och nackdelar med båda förhållningssätten. Vi valde rollen som deltagande för att kunna prata med pedagogerna, då total passivitet ifrån observatörer kan skapa osäkerhet och ibland aggressivitet hos dem som blir observerade (Repstad 2007). Nackdelen att vara deltagande observatör är att man kan påverka personens beteende eller det hon/han säger. Alvesson & Sköldberg (2007) påpekar att data alltid är tolkade och konstruerade mot personlig bakgrund. Han menar att observatören alltid ska tolka det som redan är en tolkning av en annan person, och det görs baserat på vår kultur, ideologi, språk och erfarenheter som alla bär med sig.

4.2 Urval

Vår intention var att få besöka den allmänna förskolan, Montessori, Reggio Emilia och Waldorf. Önskan var att få besöka minst två förskolor ur varje kategori och genomföra intervjuer enbart med utbildade pedagoger. Vårt syfte är att undersöka hur barns språkutveckling samt läs- och skrivinläring hanteras inom olika verksamheter. Genom vår undersökning hoppas vi få ökad kunskap om innehållet i verksamheter som arbetar med olika pedagogiska synsätt.

Våra observationer och intervjuer genomfördes i en allmän förskola i Göteborg och några förskolor en bit utanför Göteborg. Vår intention var att besöka och intervjuva flera allmänna verksamheter som arbetar med språkutveckling samt läs- och skrivinläring.

Sammanlagt har vi besökt fem olika verksamheter och fått intervjusvar från sex olika verksamheter.

I den allmänna förskolan utan specifik inriktning har vi fått möjlighet att besöka tre olika förskolor.

1. I den första förskolan fick vi möjlighet att besöka två avdelningar, detta kändes mycket givande för vår studie eftersom vi ville ha så mycket information som möjligt för att få en mer sanningsenlig bild av hur man arbetar med språkutveckling samt läs- och skrivinläring i dagens förskolor. På den första förskolan kallar vi avdelningarna för Lille Skutt och Bamse, där observerade vi verksamheten men på grund av olika omständigheter gick det inte att genomföra personliga intervjuer med pedagogerna istället fick en pedagog från varje avdelning svara på våra intervjufrågor via mail.

2. Den andra förskolan var ett besök på avdelningen Blomman där vi observerade verksamheten och intervjuade en pedagog. Intervjun genomfördes när pedagogen hade slutat arbeta, men en av oss hade observerat hennes arbetssätt, två år tidigare under VFU praktiken.
3. I den tredje förskolan, Snigeln, observerades verksamheten men även i den här förskolan fick en pedagog förhinder och kunde inte genomföra en personlig intervju därför fick även hon svara på våra frågor via mail.
4. I Montessoriförskolan fick vi träffa två pedagoger, dessa mötte oss ute på gården där barnen lekte, därefter gick vi in i förskolan för att genomföra vår intervju samt att få en inblick i deras olika material och arbetssätt. I den här förskolan blev det en intervju med två pedagoger samtidigt. Efter intervjun fick vi se oss omkring i verksamheten där vi kunde ställa ytterligare frågor.
5. I Reggio Emilia förskolan gjorde vi först en observation av verksamheten där vi fick möjlighet till att prata med tre pedagoger. Vi fick även en inblick i hur barngruppen och verksamheten fungerar, därefter genomfördes en intervju med en fjärde pedagog. Intervjun ägde rum i personalrummet där vi kunde samtala med pedagogen ostört.
6. I Waldorffförskolan gick det inte att besöka verksamheten därför fick vi skicka intervjufrågorna via e-post som pedagogen senare fick besvara och skicka tillbaka till oss

4.3 Utformning av intervjuguide

Intervjuenkäten var utformad så att alla oberoende inriktning kunde svara på våra frågor samt att vi försökte formulera den på ett sådant sätt att respondenterna måste motivera sina svar. Vi var inte enbart ute efter att få veta hur pedagogerna arbetade, vi ville även veta bakgrunden till deras pedagogiska arbetssätt.

Följande frågor behandlas i områden:

1. Är du utbildad förskollärare, eller har du någon annan utbildning?
2. Hur många barn mellan 3-5 år har ni på den här avdelningen?
3. Använder ni någon speciell metod för att stimulera barns språkutveckling?
4. Vilken/Vilka?
5. Använder ni även metoder för att utveckla läs och skrivinlärning i förskolan?
6. Vilken/ Vilka?
7. Är detta något som följs upp i hela förskolan eller enbart på den här avdelningen?
8. Hur länge har ni jobbat med dessa metoder?
9. Stämmer teorierna om metoden i praktiken?
10. Hur har metoden utvecklats genom tiderna?
11. Om du fick ändra på någon av dessa metoder, vad skulle du då göra istället?
12. Hur fångar ni upp de barn som inte är intresserade av att lära sig skriva och läsa?
13. Får ni möjlighet till att regelbundet utveckla er kompetens i dessa ämnen?

4.4 Genomförande

Vi har sammanlagt genomfört sex intervjuer. Dessa skedde i fyra olika verksamheter såsom allmän förskola där tre intervjuer genomfördes, tre via mail och en personligt i ett enskilt rum. På förskoleavdelningarna Lille Skutt, Bamse och Snigeln genomfördes intervjuerna via mail medans på avdelningen Blomman skedde intervjun personligt i ett enskilt rum tillsammans med en av pedagogerna. I Montessori utfördes en gruppintervju, i Reggio Emilia realiserades intervjun personligt i ett enskilt rum och i en Waldorf-förskola där intervju genomfördes via mail.

Genom att besöka och observera förskolor samt intervju pedagoger samlade vi in relevant data för vår studie. Vi har även läst mycket litteratur som är betydande för vårt arbete.

4.5 Intervjuer

I de fem verksamheter som intervju skedde personligt spelades dessa in via mobiler för att vi senare skulle kunna lyssna på våra intervjuer utan att missa relevant information. Vi har varit tillsammans på två intervjuer men vi har lyssnat på alla intervjusvar som spelats in. För att få tiden att räcka till har vi delat upp transkriptionerna mellan oss. Vi samlade in alla intervjusvar och för att sammanfatta och analysera de svar vi fått började vi med att plocka ut det som var relevant för vårt arbete. Vi kortade ner meningar utan att tappa de viktiga delarna i intervjun (Metodpraktikan, 2007). Nackdelen var ibland att våra egna röster hördes mycket svagt eftersom vi såg till att mobilen låg så nära den skulle intervjuas som möjligt.

Resultaten av våra intervjuer kommer att tolkas utifrån det sociokulturella perspektivet och Läroplanen, (Lpfö 98), samt hur dagens forskning i ämnet språkutveckling och läs- och skrivinlärning ser ut.

4.6 Observationer

För att kunna analysera de uppgifter, fakta och svar som vi fått genom vår undersökning om språkutveckling samt läs – och skrivinlärning, har vi börjat med att samla in och sortera det material som vi har fått genom observationer, intervjuer och litteratur.

Vi började med det historiska om den allmänna förskolan, Montessori, Reggio Emilia och Waldorf, detta gjorde vi för att få en förståelse för hur verksamheterna såg ut förr i jämförelse med dagens verksamheter. Vi ville även se om dessa olika verksamheter har något gemensamt.

Nästa steg var att börja analysera våra intervjuer och de svar som vi samlat in. Detta genomfördes på ett mycket noggrant sätt där vi lyssnade på intervjuerna som vi spelat in, detta gjordes upprepade gånger för att inte missa intressant och betydande fakta.

När vi sorterat och sammanställt vårt material, försökte vi analysera detta efter vad litteraturen/ forskning säger om ämnet språkutveckling samt läs- och skrivinlärning i förskolan.

4.7 Metoddiskussion

För att kunna finna svar på våra frågor måste vi anpassa oss till pedagogernas verklighet. Det gjorde att våra sex personliga intervjuer genomfördes på flera olika sätt. Vår intention som sagts förut var att intervjua två pedagoger ur varje verksamhet, den allmänna förskolan, Montessori, Reggio Emilia och Waldorf-förskola. Vi fick intervjusvar från fyra pedagoger på den allmänna förskolan. En av dem, på avdelningen Blomman var personlig, avdelningarna Lilla Skutt och Bamse svarade tillsammans via mail och avdelningen Snigeln svarade också via e-post. Två av dem var personliga, och två svarades tillsammans via mail. Vi anser att det svar som vi fick via e-post är trovärdigt, eftersom en av oss har gjort sin VFU i denna förskola och känner pedagogerna. Vi har även varit och observerat avdelningen Snigeln.

På Montessoriförskolan har vi intervjuat två pedagoger som medverkade tillsammans, detta var från vår sida inte planerat. När vi kom till förskolan träffade vi båda pedagogerna och när vi gick in satt de bredvid varandra. Kanske hade de uppfattade fel när vi sa att vi önskade intervjua två pedagoger i deras verksamhet. Vår intention om att intervjua två pedagoger ur varje verksamhet var att kunna jämföra deras arbetssätt och se om de använder sig av samma metoder. Vi menar att vi har gjort detta på Montessori-förskolan trots att pedagogerna svarade på frågorna samtidigt. Ofta var det en som började svara och då kompletterade den andra pedagogen svaret. Vi fick inte se hur de arbetade med barnen. Men i detta fall tog vi som slutsats, att de arbetar på samma sätt som litteraturen säger om Montessoripedagogik (eftersom de har visat oss hur de arbetade) att de undervisar om språk samt läs- och skrivinlärning i förskolans verksamhet.

Vi intervjuade en pedagog i Reggio Emiliaförskolan, men vi hade möjligheten att få prata med två andra pedagoger under tiden vi var där (mellan två-tre timmar). Vi observerade hur de samspelade med barnen och deras kunskap i Reggio Emilia - filosofiska pedagogik.

Faktum att det inte var möjligt för oss att besöka en Waldorf-förskola så anser vi att inte svaren blir mindre trovärdiga. Pedagogen sa t.ex. att deras verksamhet bygger på fri lek och det stämmer med vad litteraturen om Waldorfpedagogik säger. Det skulle vara skillnad om hon t.ex. hade sagt att de arbetar mycket med språkutveckling samt läs- och skrivinlärning där. Eftersom pedagoger i denna verksamhet har arbetat i flera år, har vi valt att tror på de svar som vi fick, oavsett om vi fick det personligt eller via e-post.

4.8 Reliabilitet och Validitet

Reliabiliteten i en studie påverkas av slumpfel. Noggrannhet i dokumentationen såsom vid transkription är utomordentligt viktigt för att säkra hög reliabilitet. Alla pedagoger fick samma frågeställningar. Trost (2005) menar att man genom att likställa intervjuerna förhindrar man att slumpfel uppstår. För att resultatet av våra intervjuer skulle bli så pålitligt som möjligt har vi flera gånger lyssnat på de intervjuer som spelades in. Vi försökte göra transkriptionerna av intervjuerna så nära det pedagogerna sa som var möjligt.

Det som gick mindre bra med våra inspelningar var att vi inte talade tillräckligt högt, eftersom vår fokus var på den pedagog vi intervjuade såg vi till att telefonen var så nära denna som möjligt, vilket innebar att våra egna röster hördes väldigt svagt. Det gav oss något att tänka på för framtida intervjuinspelningar. Under intervjuerna försökte vi att ställa följdfrågor för att få mer detaljerade svar.

Det största hotet mot validiteten gäller att man riskerar att inte täcka in det man vill undersöka, att det alltså finns ytterligare aspekter av fenomenet som man inte har samlat in information om. Repstad (2007) påpekar att validitet handlar om på vilket sätt man lyckats finna trovärdig information. I vårt fall kan vi inte generalisera verksamheterna och påstå att alla arbetar likadant med språkutveckling, läs- skrivinlärning eftersom vår studie inte täcker in fler förskolor ur varje område. Då omständigheterna i några förskolor gjorde att vi fick intervju svaren via mail kan vi inte utesluta att svaren har blivit annorlunda än vad de hade blivit vid en personlig intervju. Vi har accepterat pedagogernas anledning till att intervjuerna inte gick att genomföra personligt och vi valde att inte tolka deras anledningar. Trots detta kan vi inte säga att vår studie blir mindre trovärdig eftersom vi har tillämpat oss kunskap genom litteratur om dessa olika verksamheter samt observerat och intervjuat pedagoger inom dessa områden.

4.9 Etik

Intentionen med vårt arbete var att undersöka olika metoder för läs- och skrivinlärning i olika verksamheter. Vi har valt de tre olika allmänna förskolorna på grund av att vi hade bra kontakter där eller hade fått rekommendationer från vår VFU-handledare. De andra tre verksamheterna, Montessori, Reggio Emilia och Waldorf ringde vi först till de verksamheter som fanns i Kungälv, därefter till Göteborg. För att få ett gemensamt innehåll i vårt arbete har vi valt att intervjua enbart pedagoger. Vi har valt att beteckna verksamheterna med fiktiva namn som vi själva valt ut, de har inget med de riktiga namnen att göra. Vi kommer också att kalla förskollärarna för pedagoger istället för deras egna namn.

Enligt Stukat (2005) är det mycket viktigt att utlova anonymitetsskydd för de personer som medverkat och vi har varit mycket tydliga med att informera pedagogerna om detta. Han menar att det är av stor vikt att man meddelar personen vem som skall lyssna på inspelningen av intervjun. Innan vi besökte de olika verksamheterna tog vi kontakt via telefon och meddelade vårt syfte med vår studie så att pedagogerna var väl förberedda på vad som skulle ske när vi kom på besök. Det är mycket viktigt att man i alla studier informerar de verksamheter eller personer som är inblandade om varför och vad man skall göra med den information som de ger oss (Stukat, 2005). Målet med vår studie är att få en bred variation av olika tillvägagångssätt, där vi inte har för avsikt att göra någon bedömning av dessa utan att vår avsikt är att lyfta fram olika sätt att arbeta med språkutveckling och läs- och skrivinlärning.

5. Resultat

I den allmänna förskolan arbetar fyra av pedagogerna som inte från grunden haft med läs- och skrivinlärning i sin utbildning. Några av pedagogerna har fått möjlighet till att läsa upp detta ämne i efterhand som en kompetensutveckling. Två av dem arbetar på samma förskola fast på två skilda avdelningar.

5.1 Gruppintervju: Avdelningarna Lille Skutt & Bamse

De två förskollärare som vi har intervjuat på den här förskolan har arbetat här i ca tre år. På avdelningen Lille Skutt finns det 18 barn i åldrarna 5-6 år och på avdelningen Bamse finns det 10 barn i åldrarna 3-4 år.

Förskolan arbetar med språkutveckling genom att använda sig av ett cirkeldiagram, TRAS (Tidig registrering av språkutveckling). TRAS skall vara ett stöd som ger möjlighet att upptäcka var barnen befinner sig i sin språkutveckling för att vidare kunna stimulera dem till lärande. Genom observation kunde vi se att förskolan även arbetar mycket med förhållningssätt gentemot barnen, detta menar pedagogerna innebär att de hela tiden tänker på hur de pratar med barnen, genom att prata mycket detaljerat till barnen som vid till exempel en matsituation – kan du räcka mig den gröna mjölkpaketen eller den gula burken så får barnen in många olika delar i språket.

Pedagogerna berättar att de arbetar just nu mycket med språk som tema och vill uppmuntra barnen till språk/berättande, fråga, ge dem tid, vara goda förebilder, vara nära barnen för att höra och lyssna, hjälpa barnen med turtagande- en pratar i taget.

Förskolan har som mål att ge barnen ett rikt språk och för att barn skall kunna utvecklas på ett bra sätt är det viktigt att de känner tillit till pedagogerna, menar en pedagog på avdelningen Bamse. Hon säger att *relationen är av stor betydelse*. Pedagogerna ska prata om det som barnen är intresserade av och stimulera vidare genom att fråga viktiga frågor såsom exempelvis, Hur tänkte du då? Vad hände? Osv. När vi observerade kunde vi se att pedagogerna ofta använder dessa följdfrågor för att stimulera barns språkutveckling och att de arbetar för att barn skall känna stor tillit till de vuxna.

För att stimulera barns språkutveckling samt att utveckla deras läs- och skrivförmågor arbetar förskolan med språkpåsar som är små hemsydda påsar med olika saker eller figurer i som man talar med barnen om. Man använder också spel som fokuserar på språket, till exempel, rim memory, kategorispel, spel som bygger på dialog och beskrivning av attribut/egenskaper. Berättarpåsen och sagopåsen går ut på att barnen tillsammans med sina föräldrar läser en bok hemma, därefter återberättar barnet boken för sina kamrater under en samling. Genom våra observationer kunde vi se att detta var en stor och viktig händelse för barnen, både för det barnet som skall återberätta och för de andra barnen som skall lyssna, alla verkade vara väldigt intresserade och tycka att detta var en rolig företeelse i veckan.

Pedagogerna har planerat så att de varje vecka har en måltidsramsa som kan handla om språk, matematik eller rim, dessa använder dem tillsammans med barnen innan maten serveras, denna byts ut varje vecka. De har även sagostunder varje dag efter måltid.

Man försöker fånga de barn som inte är intresserad av att lära sig läsa och skriva genom att läsa mycket, benämna saker, skriva lappar med sakernas namn på och märka ut dem runt om på förskolan, ge barnen tillgång till språket via hörseln, det vill säga att prata mycket, lyssna på rim och ramsor och mycket sagostunder. Man försöker hitta något som barn är intresserade av som till exempel bilar och fråga om bilmärken, skriva ner namnen på bilmärkena och därefter arbeta vidare med orden och be barnet att ljuda och hjälpa till med bokstäverna. Pedagogerna anser att det är av stor vikt att man tillsammans med barnet läser resultatet av vad man har skrivit upp på lapparna, och därefter visa barnet vad det har åstadkommit. Man är eniga om att det är viktigt att ge mycket beröm. ”*Det är viktigt att inte pressa barnet utan att ta lite i taget*”. På den här förskolan försöker man att prata med barnen om varför det är bra att kunna läsa och skriva och vad de själva tror.

Möjligheten till regelbunden utveckling av pedagogernas kompetens är liten på den här förskolan. Någon gång per termin kan de få gå på föreläsningar. De har fått gå på en introduktionskurs till TRAS men därefter har det inte blivit någon fortsättning. Pedagogerna önskar få gå på mer föreläsningar men på grund av en ansträngd ekonomi så tillåts inte detta (Handbok, www.spf-utbildning.com).

5.2 Avdelningen Blomman

Denna förskollärare berättade att hon för tjugosju år sedan har läst två år på lärarutbildningen. Hon har arbetat i tretton år med syskongrupper men just nu arbetar hon på en småbarnsavdelning. I gruppen finns femton barn mellan 1 och 2 år. När hon arbetade med syskongrupperna har en av oss varit med henne som VFU-praktikant och har under två års tid gjort flera observationer. För att utveckla barns språk brukar hon ha en daglig samling där barnen sjunger, leker och pratar. Pedagogerna läser dagligen sagor för barnen och benämner saker för att ge det rätta ordet (ur observation under VFU).

När vi träffades utanför hennes avdelning satt hon och lekte med de små barnen. Hon blåste såpbubblor och barnen skrattade. Hon arbetar med små barn som ännu inte har ett språk. *"Barn behöver höra språkrytmik för att kunna lära sig att prata"*. Hon brukar ställa en fråga och vänta tills barnet nickar så att hon vet om de har förstått det som hon har frågat om.

När vi frågade om hur teorierna stämde ihop med praktiken, berättade hon att på den tiden som hon läste till förskollärare läste man inte så mycket om teorier som skulle hjälpa barnen att utveckla sitt språk, man läste inte heller något om läs- och skrivinläring i förskolan. Hon säger att alla barn följer sin egen utveckling och att pedagogerna bör vara uppmärksamma på när de kommunicerar och hur de kommunicerar eftersom alla talar olika. Hon säger att alla barn är olika, en del talar mycket och en del talar mindre. Hon har arbetat på detta sätt i flera år.

När hon arbetade med de större barnen, 3-5 år, brukade hon visa hur man läser. Hon hade boken mot barnen och följde texten med fingret. De skrev tillsammans och ljudade orden. Förra terminen hade hon en gång i veckan, tillsammans med en annan förskollärare, en samling med enbart femåringar. Den var inte planerad för att lära barn läsa eller skriva utan meningen med samlingen var leken. Angående språkutveckling och läs- och skrivinläring hos barn, försöker hon ta barns intresse, säger hon i intervjun. *"När barnen är intresserade av språk, t.ex. hur man skriver ett ord eller vad det står på mjölkpaketet så lär jag dem att ljuda ordet och hur man skriver det"* (Ur intervju och observation under VFU-praktik).

5.3 Avdelningen Snigeln

Denna förskola hade varit med i ett projekt om läs- och skrivinläring i förskolan. Meningen med projektet var att utbilda pedagoger från flera förskolor om hur de skulle lägga grunden för läs- och skrivinläring.

Den pedagog som vi samtalade med är utbildad förskollärare och arbetar tillsammans med två andra förskollärare på samma avdelning. Hon ansåg att projektet inte var bra för dem eftersom de som föreläste var lärare som enbart berättade om hur de gjorde i skolan för att lära barnen läsa och skriva. Litteraturen var också inriktad till skolan.

Pedagogen menade att de inte använder någon speciell metod för att utveckla barns språk. De arbetar hela tiden med det under *"vardagen, i naturliga och meningsfulla sammanhang, framförallt i leken"*. Hon har arbetat som förskollärare i femton år och de metoder hon använder sig av har hon lärt sig under sin utbildning.

Under besöket visade hon oss runt och berättade att för att utmana och uppmuntra barnen att lära sig läsa och skriva har de satt namnskyltar överallt. Där kan barnen lära sig det som står på varje låda, ordet och samtidigt vad som finns inne i lådan. Vi märkte också att varje dörr

hade en skylt med namnet på, till exempel sagorum, dockvrå, osv. Pedagogerna sa att när de säger till barnen att gå till något av dessa rum, då vet barnet vart det ligger, eftersom dem har lärt sig genom namnskyltarna vad rummet heter och vad man gör där.

”Det finns olika teorier om hur barn lär sig, och vi arbetar med pedagogisk lek”. Vi har blivit bättre på att upptäcka fler tillfällen i leken där vi kan inspirera till lek med bokstäver och ord. Under vårt besök berättade hon att de laminerar små bilder på varje barn i hela gruppen och att de skriver deras namn och att dessa läggs i en låda, där kan de sedan pussla ihop och lära sig allas namn.

När vi träffades var hon ensam med tjugo barn i gruppen. När vi frågade vad hon skulle ändra på om hon kunde, sa hon att hon skulle vilja ha mer tid för läsning och kunna dela gruppen i mindre grupper. Hon säger att ett sätt att fånga ett barn som inte är intresserad av läs- och skriv är humor, *”att skratta tillsammans löser alltid upp språklusten”.*

5.4 Likheter och skillnader i allmän förskola

Likheterna mellan pedagogerna är att alla är utbildade förskollärare, fastanställda och arbetar med stora barngrupper dvs. grupper om ca 25 barn. Tre av pedagogerna har arbetat mer än femton år. Metodernas likheter mellan tre av pedagogerna är att de brukar använda sång, lek och läsning för att utveckla barns språk. Alla pedagoger lägger stor vikt vid språket och dess utveckling, de anser att det är viktigt att kommunicera mycket och ofta och att de är genom kommunikation och leken med andra barn som språket utvecklas mest.

Två av pedagogerna anser att det är viktigt att ge barnet det rätta ordet.

Skillnaderna mellan pedagogerna är deras arbetssätt. Pedagogerna som arbetar i olika förskolor använder sig av andra metoder för att utveckla barns språk än de som arbetade tillsammans. Ett exempel är att två pedagoger använder språkpåsar och de andra pedagogerna använder sig av rim, sång och namnskyltar.

5.5 Montessoriförskola

I den här Montessoriförskolan som vi har besökt och intervjuat berättar pedagogerna att de är barnskötare i botten, men att de för två år sedan har utbildat sig till Montessoripedagoger för åldrarna 0-6 år, de har även en NAMEX (Nationell specialistexamen för Montessorilärare) examen för åldrarna 3-6 år. Den bygger på en genomgång av kursplanerna för samtliga Montessoritutbildningar och är ett nationellt godkännande, en certifiering av de Montessorikunskaper som man fått, enligt pedagogerna på förskolan.

Pedagogerna har arbetat på den här förskolan i ca tre år och just nu går det ca 23 barn här.

På den här Montessoriförskolan arbetar man mycket med olika material som stimulerar barns språkutveckling samt mycket med att barn skall lära sig läsa och skriva innan de börjar i förskoleklass. *”Nästan alla barn kan läsa och skriva när de slutar”.* När de arbetar med språkutveckling så följer de Montessoris metod som går ut på att barn använder sig av både ögat och handen för sin inläring. Hela pedagogiken går ut på att man känner in, ser och hör, man använder alla sina sinnen. Man börjar alltid med det konkreta, det vill säga det som man kan känna, och går till det abstrakta.

Det första materialet som används för att utveckla och lära in språk och läsning och skrivning är: sandpappersbokstäver, där man ljuder bokstaven samtidigt som man känner bokstavens

form med fingret. Nästa steg är det rörliga alfabetet, där vokaler är rosa och konsonanterna är blå, detta för att barnen lättare skall kunna skilja dessa åt. I det rörliga alfabetet arbetar man mycket med att ljuda ord och med hjälp av bokstäverna kunna sätta ihop ord. Steg tre är att använda ord som är indelade i färger som rosa, blåa och gröna.

”När barn arbetar med material som de finner spännande och försjunkar in i det och är ordentligt koncentrerade”, då menar Montessoripedagogerna att barn finner sin personlighet och det är först då det kan agera i grupp på ett bra sätt. På Montessoriförskolan tillverkar de mestadels sitt material själva men ibland köper de även in färdigt material.

När de möter barn som inte vill eller inte är intresserade av att lära så försöker de fånga upp dessa barn genom olika lekar. Inom Montessoripedagogiken menar man att *”barn först kan lära när de själva är mottagliga, man kan aldrig tvinga någon”*.

Det som vi observerade i den här förskolan var att miljön var väldigt hemtrevlig och att möbler var planerade utifrån barnens storlek och ålder. Pedagogerna var mycket lugna och harmoniska under den tid som vi var där. Det kan bero på att dem är vana vid att få studiebesök och att det i deras utbildning ingår att ta emot människor som är intresserade av Montessoripedagogik. Även barnen, som hade uteaktivitet när vi var där, var oerhört lugna.

Vi observerade också att pedagogerna var mycket inriktade på att barn skall lära sig läsa och skriva under de åren som de går på förskolan.

5.6 Reggio Emilia inspirerad förskola

Pedagogen som vi har intervjuat är utbildad förskollärare och har tjugo stycken 4-åringar på sin avdelning.

Vi frågade hur hennes metoder angående språkutveckling ser ut och hon svarade att hon använder sig av de traditionella förskolemetoderna som t.ex. rim och ramsor och sagor. Drama är ett väldigt bra sätt om man vill utveckla barns språk och hon menar att det bästa är att ta barnens intressen och sätta det i centrum och bygga fokus kring det, säger hon.

Under vårt besök såg vi resultatet av ett arbete som hängde på väggen. Pedagogen berättade att de gjorde ett projekt tillsammans med barnen och där de frågade dem: Vad vill du bli när du bli stor? De hade gått på en promenad och då såg ett barn en grävmaskin och sa, - *det vill jag bli när jag bli stor, en grävmaskinist*. De andra började berätta vad de ville bli och när vi kom till förskolan tittade vi på datorn och barnen valde själva de bilderna till det yrket som de ville bli. Sedan samtalade vi om vad dessa personer gjorde. De berättade vad de visste om de här olika yrkena. En pojke kom fram och frågade om han måste bestämma sig för vad han ville bli när han blev stor med en gång. Då lugnade pedagogen honom och sade att han inte måste bestämma sig med en gång, och sa att hon själv inte hade blivit det som hon ville när hon vara liten.

När vi ställde frågan om de använde någon speciell metod när det gäller läs- och skrivinlärning, svarade hon att de anser att läs- och skrivinlärning tillhör skolan och att de därför inte använder någon speciell metod för att lära barnen. Däremot betonar hon att de lägger grunden för läs-och skrivinlärning i förskolan. Barnen lär sig bokstäverna och att skriva sina namn. De vet till exempel att när ett ord börjar på H, vilket kan vara att deras mammas namn börjar på H.

Hon hade läst lite om Reggio Emilias metod innan hon började arbeta som förskollärare. Hon har lärt sig mer under de år hon har arbetat i förskolan. ”*Reggio Emilia är en människosyn inte en pedagogik, utan en filosofi*”. Man kan ta det man tycker är bra och arbeta ”Reggioinspirerat”. Hon säger att hon har utvecklats mycket under de år hon har arbetat.

När vi gick runt i förskolan, innan intervjun, såg vi att barnens egna porträtt hängde på en vägg. Vi frågade vad hon brukade göra med de barnen som inte är intresserade av att vilja lära sig. Hon svarade att de inte brukar tvinga barnet till att göra något. Till exempel när de hade uppgiften att de skulle rita sitt porträtt fanns där vissa barn som vägrade att rita. Barnen skulle titta i en spegel och rita sig själva så som de såg ut. Pedagogerna väntade ett tag och frågade då och då de som vägrade om de vill göra det denna dag. Vissa mammor hjälpte till, de ville också gärna att deras barn gjorde ett självporträtt, men de var noga med att inte pressa barnen. När sedan dessa barn såg på andra barnens porträtt så ville de också ha sin bild på väggen. Det tog tid, men tillslut så hade alla barn ritat var sitt porträtt som de hängde upp på väggen i arbetsrummet.

Pedagogen berättar att de har tillgång till kompetensutveckling men att de själva måste anmäla sig. Ett sätt att få kompetensutveckling är att besöka Reggio Emilia stad i Italien, där den pedagogiska filosofin uppstod. Hon har varit i Italien en gång och då besökte hon en ”Reggioinspirerad” förskola. Enligt henne finns det skillnader mellan hur man arbetar i Italien och i Sverige. Hon observerade att i Italien har de ett annat sätt att arbeta på, verksamheten är där inriktad på kunskap och konst. Pedagogerna upplyser barnen om den kunskap som redan finns och med hjälp av denna kunna skapa och omvandla kunskapen till sin egen. När pedagogerna, till exempel bestämmer sig för att göra något projekt, mobiliserades alla familjer. ”*Pedagoger i Italien bestämmer mer över barnen än vad pedagogerna gör i Sverige*”, säger hon. Föräldrarna hjälper till och stödjer förskolan. För föräldrarna i Italien är barn i ”skolan” när de är i förskolan. Deras barn behöver inte vara med på allting. De köper bilder från ett projekt även om deras barn inte är med. Hon berättade att i Italien äter barnen i ”bamba” och de blir serverade av en gammal kvinna som är klädd i uniform. Materialet i Italien är av enkel art, det vill säga att man använder sig av äldre material istället för att köpa nytt, barnen leker med gamla leksaker som t.ex. bilar av plast, gamla dockor osv. Förskolan är öppen från åtta på morgonen till fyra på eftermiddagen.

Hon berättade att i den här Reggioinspirerade förskolan sitter barnen under måltider tillsammans vid egna bord och de serverar sig själva. Pedagogerna sitter tillsammans vid ett bord bredvid barnen. Målet med detta är att barns kommunikationsförmåga och självständighet skall utvecklas. På den här förskolan tänker de mycket på hur miljön ser ut för barnen, de har inrett förskolan så att det inte ska vara likt ett hem, barnen skall känna att de inte är som hemma.

På den här Reggio Emilia förskolan som vi besökte är miljön anpassad till barnens åldrar och behov. Vi observerade att möbler som bord, och stolar, även skåp och hyllor är i mindre format. Pedagogen berättade att meningen med detta är att barnen själva ska kunna ta det material som de vill arbeta med. De har frihet att välja sina aktiviteter. När vi kom in lekte några pojkar med puttekulor i tamburen. Barnen får ta med sig leksaker hemifrån så länge det fungerar i förskolan. Pedagogen berättade att barnen är medvetna om att de måste dela sina leksaker med andra barn och att det kan gå sönder.

Förskoleavdelningarna arbetar mycket integrerat i den här förskolan. En av pedagogerna i varje grupp byts regelbundet från en avdelning till en annan. Pedagogen följer barnen när de byter grupp. Tanken bakom detta är att undvika att någon gruppering mellan personalen sker och att barnen ska känna sig trygga med alla pedagoger i förskolan. Under vårt besök

berättade pedagogen att genom detta system så känner barnen sig mer trygga eftersom de känner igen och vet vem all personal är på förskolan.

5.7 Waldorf förskola

Som vi nämnt förut så fick vi inte besöka den här förskolan. Waldorfpedagogen berättade via mail att hon har både förskollärarytbildning på högskolan och en särskild utbildning till Waldorfsförskollärare. Den här förskolan har en avdelning, med barn mellan 4-7 år. De delar upp barngruppen till en småbarnsgrupp 4 småbarn 2-3 år, och en storbarnsgrupp 10 stycken äldre barn mellan 4-7 år.

Pedagogen berättade att grunden i Waldorfförskolepedagogiken är lek och att i leken utvecklar barnen sig själva. Vi skapar ramarna genom hur vi inreder rummet och det lekmaterial som finns här (detta är mycket enkelt och ofärdigt som t.ex. skärmar, lekskycken, virkade band, träbitar, enkla djur och dockor).

”Barn lär genom efterhärmning under förskoletiden och vi vuxna är förebilder och måste därför arbeta med oss själva för att bli så bra förebilder som möjligt”.

Vi har inga speciella metoder för att stimulera språkutvecklingen, säger hon. Vi vill att hela barnet skall utvecklas utifrån sina egna förutsättningar och på sina egna villkor. Inom Waldorfspedagogik anser vi att läs- och skrivinläring hör till skolans område därför har vi inte någon speciell metod för detta. I Waldorfskolan lär barnen sig detta genom att gå från bilden till bokstaven. *”Vi bekymrar oss inte för att barnen inte i förskolan vill lära sig läsa eller skriva utan tycker att det är ganska bra om de i stället leker”!*

Vi är ett medarbetarkooperativ så vi gör den fortbildning vi anser att vi behöver och ha råd till. Waldorf-förskolorna i väst träffas en gång per termin för fortbildning. Alla Waldorf-förskolor i Sverige träffas en gång per termin för fortbildning. Årligen ordnas det internationella möten men under mina tjugo år som förskollärare är det inte ofta vi har haft råd till det. Under de år som jag arbetat har jag varit i Tyskland en gång och i Sverige 2 gånger på internationella möten. Jag har också arbetat 3 år på Waldorf-förskola i Israel.

5.8 Likheter och skillnader

Genom att vi har läst mycket om dessa pedagogiska synsätt, har besökt dessa förskolor och intervjuat pedagogerna, har vi förhoppningsvis skaffat kunskaper för att kunna urskilja mellan det som är likt eller olik mellan dessa verksamheter.

En gemensam tanke mellan allmän förskola, Montessori, Waldorfpedagogik och Reggio Emilia- pedagogisk filosofi, är att barnet ska vara i centrum. Barn är kompetenta och kan lära sig olika färdigheter i förskolan, som till exempel att lära sig att prata, kommunicera, samspela och uttrycka sig på olika sätt. Att gå i förskolan är en rättighet som alla barn idag har.

Allmän förskola, Reggio Emilia- pedagogisk filosofi och Waldorfpedagogik har lek som inriktning för barns inläring. Allmänna förskolan och Reggio Emilia lägger stor vikt vid förberedande läs- och skrivutveckling och anser att barn lär sig att utvecklas inom detta område genom att man skriver namn på saker, förskolan har som mål att lägga grunderna för detta ämne, medan läs- och skrivinläring läggs på skolans verksamhet, Waldorf-förskolan anser att läs- och skrivinläring tillhör skolan

Montessoripedagogik är den enda verksamheten som har en planerad aktivitet för språkutveckling, samt läs- och skrivinlärning. I den här verksamheten är miljön skapad så att det skall kännas som ett hem för barnen. Det finns en stor skillnad mellan en Italiensk Reggio Emilia inspirerad förskola och en svensk kommunal Reggio Emilia inspirerad förskola. Enligt den pedagogen som arbetar i en sådan förskola är barnen i Sverige mer fria att välja den aktivitet som passar dem själva. I Italien bestämmer pedagogerna mest. Där sitter barnen ensamma i en matsal medan här i Sverige sitter pedagogerna bredvid barnen fast vid ett eget bord. En annan skillnad då det gäller matsituationer är att den allmänna förskolan, Reggio Emilia och Waldorf-förskolan har egna kockar i förskolan som lagar all mat åt barnen och pedagogerna. På Montessoriförskolan som vi besökte anlitar man en cateringfirma som varje dag kör ut maten till förskolan.

Inte någon av dessa verksamheter använder datorn som ett redskap.

En fristående Waldorfförskola och Reggio Emilia inspirerad förskola arbetar som ett kooperativsystem där familjen har ett starkt inflytande.

Waldorfpedagogik har religioner som ett viktigt ämne där alla religioner ska läras in.

Reggio Emilias grundare, Loris Malaguzzi var en barnpsykolog.

I en av de allmänna förskolorna arbetar man med TRAS (Tidig registrering av språkutveckling), för att genom dokumentation kunna följa barns språkutveckling. TRAS som är ett observationsmaterial är avsett att användas i förskolan och för barn i åldrarna 2-5 år. TRAS har åtta områden som fokus läggs på:

1. Språkförståelse
2. Språklig medvetenhet
3. Uttal
4. Ordproduktion
5. Meningsbyggnad
6. Samspel
7. Kommunikation
8. Uppmärksamhet

För att följa barns utveckling inom dessa områden använder pedagogerna sig av ett cirkeldiagram där dessa områden ingår, dessa följs sedan under förskoletiden och på så sätt kan man följa barns utveckling i dessa områden ([www. spf-utbildning.com](http://www.spf-utbildning.com)).

6. Analys

6.1 Lekens betydelse

På förskolorna med allmän inriktning, liksom på Reggio Emiliaförskolan och Waldorf-förskolan använder man sig av lek som ett redskap för barns lärande. På Montessoriförskolan betonas inte detta lika starkt men även här kan man utnyttja lekens möjlighet att skapa motivation.

Den svenska läroplanen (Lpfö 98) belyser att:

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem (Lpfö 98 s, 6).

Tidigare forskning om lekens lärande:

Lek är inte bara att barn leker något, leken gör också något med barnet. På samma sätt kan vi tänka oss att lärande inte endast handla om att barn lär något, lärandet gör också något med barn. Barnet är direkt ingång med meningsfulla handlingar (Johansson & Pramling, 2006, s. 15).

6.2 Betydelsen av planerade aktiviteter

På förskolorna med allmän inriktning och på Montessoriförskolan menar man att många barn kan lära sig att ljuda under förskoletiden och att man ska uppmuntra dem till att göra det. På Montessoriförskolan har man dock en tydligare arbetsgång när det gäller att lära barn läsa och skriva. Då Montessoriförskolan planerar sina aktiviteter för barns läs- och skrivinläring, sker detta mer kontinuerligt, de använder sig av ett schema där barn måste klara av en uppgift innan det går vidare till nästa. Aktiviteter följer varandra i en reglerad arbetsgång som antas gå från det enklare och mer konkreta till det mer sammansatta och abstrakta. På förskolorna med allmän inriktning betonar man inte färdigheternas kumulativa aspekter utan verkar använda rim, berättelser, språkpåsar och andra hjälpmedel mer spontant. Det enskilda barnets språkutveckling står mer i centrum när det gäller de barn som kommit längre i sin utveckling och har signalerat intresse av att vilja lära sig bokstäver. På Waldorf-förskolan och Reggio Emiliaförskolan ger man uttryck för att barnets hela utveckling är det primära och att läs- och skrivkunnsighet snarast hör till skolans domäner.

6.3 Perspektiv på barns lärande

Inom den allmänna förskolan, Reggio Emilia och Waldorf använder man sig av lek som ett redskap för barns lärande. Alla verksamheter anser att barn lär sig och utvecklas genom att härma andra barn och vuxna. De arbetar efter att, det är barnen som är i centrum och inte att det är pedagogerna eller verksamheten som är de centrala.

Dagens kunskapsläge har förändrats genom Lärautbildningen. För bara tre år sedan (2006) infördes att alla som läser pedagogik ska ha läst minst 15 högskolepoäng språk och 15 högskolepoäng matematik mot tidigare åldrar genom inriktningen. Samma år har man lagt till nya mål i förskolan. I förskolan skall barn bli fostrade till en global värld, där självförtroende, social kompetens och kunskaper i olika slag är nödvändiga.

I Läroplanen står det också att det är i förskolan som barnen ska lära sig att bli självständiga och skapa en identitet, där skall de utveckla sina känslor och lära sig att respektera andra kulturer (Lpfö 98).

Ett annat strävande mål är att förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barn att utveckla sitt språk, pedagogerna skall även ta upp barnens nyfikenhet och intresse för skriftspråket (Lpfö 98).

I Svenska förskolan, har synen på pedagogers utbildning, och synen på barnet förändrats genom tiderna. Synen på barn har förändrats varje gång samhället har utvecklats. Under 1800-talet var barnet en person som någon skulle vårda medan deras föräldrar arbetade på sina

gårdar. Kyrkan hade ansvar för denna aktivitet. Statens situation förändrades under industrialiseringen (1816-90), då "samhället" behövde personal som skulle arbeta i fabriker. Det var föräldrarna i behov av att någon skulle ta hand om och fostra deras barn. På den här tiden börjar Friedrich Fröbel att påverka verksamheterna med sina pedagogiska teorier om att barnen lär sig bättre genom lek. Då började man tänka att barnet också behövde en utbildad person som ledare i förskolans verksamhet.

Filosofen Jean Jaques Rousseau (1712-1778) var den som först insåg att man behöver observera barnet för att förstå det. Pedagogen bör se och reflektera över sitt sätt att agera och även sitt sätt att tänka om barn, deras uppfostran och lärande (Hundeide, 2006). Barnet ska utvecklas i sin takt utan att känna press från de vuxna. Montessoripedagogik och Reggio Emilias filosof inspirerades av Rousseau, Fröbel och Pestalozzi (Hainstock, 1999).

Utvecklingspsykologer som Vygotsky och Piaget var mycket intresserade av hur barn lär sig. Deras teorier om att kunskap inte är något som en människa passivt ärver och även att barnen lär sig bäst genom att göra saker, har inspirerat andra forskare som idag menar att barnen kan och bör börja lära sig läsa och skriva i förskolan.

Maria Montessori, är en av den som blev mest inspirerad av Vygotsky och Piaget. I Montessoripedagogik använder man fortfarande samma metod som man gjorde för ca 100 år sedan. Montessoripedagogen presenterar ett material för barnen där de själva kan träna och lära sig. För att barnet ska utvecklas behöver de hjälpmedel och en kunnig pedagog som stöd (Eriksen Hagtvet, 2004). Waldorfpedagogiken har också Piagets tes som utgångspunkt vilket menas med att det är viktigt för barns utveckling att använda sina händer.

Forskarna Ingrid Pramling, Eva Johansson och Karsten Hundeide stödjer sina studier i Vygotsky och Piagets teorier. De har forskat om barns lärande och dessa forskningar har påverkat Lärarutbildningen och på så vis även den allmänna förskolan.

Enligt den nya kulturella psykologin som forskningarna baseras på, är barnet en *social varelse*, det är en lärling med biologisk disposition för att assimilera kultur från sin omgivning via dialog (Tomasello, 1996), det vill säga när barnet hör ett ord så uppmärksammar de hur det låter, hur man säger, vilket rytmik ordet har och i vilken kontext man har sagt det. Det stämmer med det Malaguzzi menar att barnet har *hundra språk*. De kan förstå och lära sig på många olika sätt.

Förut kopplade man tidig läsning med speciell intelligens. Att bara begåvade barn kunde lära sig läsa och skriva vid tidig ålder. På senaste tiden har man forskat och upptäckt att alla barn har förmågorna att lära sig detta, i vissa fall till och med innan 3-6 årsålder som t.ex. Astrid Lindgren. Barn som i fem-sexårsålder förstår att ord kan indelas i fonem, får en lämpligare läs- och skriutveckling än barn som inte gör det (Eriksen Hagtvet 2004).

Wallin (2003) påpekar att vi alla är eniga om att barn behöver baskunskaper som att kunna läsa, skriva, räkna och att kunna uttrycka sig, allt detta för att i framtiden klara av ett yrkesliv. Wallin menar att i den globala värld som vi idag lever i förändras oerhört snabbt vilket resulterar i att den som inte har lust att hänga med och utvecklas hamnar utanför i samhället (Wallin, 2003).

7. Diskussion

I styrdokumentet (Lpfö 98) står det att omsorg, omvårdnad, fostran och barns lärande skall bilda en helhetssyn på förskolans verksamhet. Läroplanen påpekar också hur viktigt leken är

för barns lärande, och att pedagoger medvetet skall använda leken för att stimulera barns utveckling och att detta skall genomsyra hela förskolan (Lpfö 98, s. 6). Ett annat viktigt mål är ge barnen grunden för läs och skrivinläring.

Resultatet av våra studier visar att de flesta förskolor som vi har undersökt, allmänna förskolan, Reggio Emilia och Waldorf har en gemensam metod för inläring, vilket är den "fria leken". Den är en viktig del i verksamheten, där pedagoger menar att barnen skall utveckla sitt språk och bli en självständig människa (Lpfö 98). På de här förskolorna anser man att barn genom lek finner en mening med sitt lärande och på så sätt kan de utvecklas.

Fröbel har inspirerat flera människor runt om i världen med sin nya syn på lärande. Den allmänna förskolan, Reggio Emilias pedagogiska filosofi och Waldorfpedagogik baseras på hans teori. Fröbel menade att det är när barn leker som de prövar sig fram, utforskar och upptäcker nya saker, och på så sätt utvecklas barn som individer. Fröbel såg leken som en "*glädjefull kunskap*" (Eriksen Hagtvet, 2007).

"Barn som leker använder språket som ett redskap för att handla i en social situation" (Löfdahl, 2004, s. 13).

Pramling & Johansson, (2006) menar att genom leken kan barn få erfarenheter och skapa en annan värld. Den världen är fullt med specifika hypoteser och värden. Att leka och samspela är komplext, eftersom reglerna i leken plötsligt kan ändras. I "barns värld" finns inte en absolut rätt eller fel, allt är möjligt. Där kan barn bredda sin fantasi i deras "virtuella" värld och utveckla sina lekvärldar.

"Barns lek och lärande är delar av barns livsvärld, en interaktiv helhet" (Pramling & Johansson, 2006, s. 15).

Insikten om att leken är ett viktigt redskap för barns lärande, har man i utvecklingspsykologin börjat tänka på hur lek och lärande kan integreras i pedagogiken så att man kan påverka barn mot "sitt" mål. Den moderna litteraturen är full av nya metoder om hur pedagoger kan skapa nyfikenhet hos barn och uppmuntra dem att forska och lära sig. En säker väg enligt denna litteratur är att i första hand ta barns intresse. Men ska barnet enbart lära sig det som de är intresserade av? Ska pedagogerna tränga sig på i barnens fria lek?

Pramling & Sheridan (1999) menar att när pedagoger deltar i leken, på lekens villkor, kan hon/han uppträda som en förebild för hur man t.ex. tar sig in och ut i olika situationer (s.87). Av de erfarenheter som vi har fått från våra VFU-platser så leker inte pedagogerna med barnen eller är inte med barnen när de leker i så stor utsträckning som vi skulle ha önskat, det kan betyda att de har svårt att följa barns utveckling och skapa en metod för dokumentation. Vissa pedagoger säger idag att de har så mycket pappersarbete och annat förberedande av verksamheten som tar deras tid, därför hinner de inte vara så mycket med barnen som de hade önskat.

Den svenska läroplanen för förskola (Lpfö 98) har mycket gemensamt med synen på barn och vår kunskap i Reggio Emilia pedagogiska filosof (Wallin, 2003). Vi observerade att i den Montessori förskola som vi besökte ses inte leken som ett lärandetillfälle, snarare mer som en tillflyktsväg. I den här förskolan använder man undervisning som metod. Eriksen Hagtvet (2007) nämner att Montessoris syn är att pedagoger skall ordna miljön och material för barnen så att läroprocessen skall bli så effektiv som möjlig.

Om man ser tillbaka i tiden och på de verksamheter som fanns då så var fostran mer aktuell för pedagogerna då än vad den är i dagens förskolor. Löfdahl(2004) menar att idag ses barn

som aktuella och viktiga för dem själva och att de inte längre är underordnade olika instanser. Precis som vi tidigare har nämnt så finns det inte en teori som är den rätta. Löfdahl (2004) menar att alla teorier belyser olika saker i barns utveckling.

Vissa pedagoger på allmänna förskolor lyfter fram vikten av att ge barnen ett ord när de inte kan prata eller läsa. Forskare säger att barn behöver höra orden först för att förstå kontexten och därefter kunna använda ordet. Alla är vi medvetna om hur viktigt det är att tänka på vilket förhållningssätt vi har gentemot barnen, men innebörden i ordet ”förhållningssätt” kanske inte är densamma för alla pedagoger. För barn är det oerhört viktigt att vi använder oss av ett vårdat språk när vi kommunicerar med dem, samt att vi bemöter dem med respekt.

En viktig färdighet som barnen *skall* utveckla i förskolan är språk och kommunikativa förmågor. Genom kommunikation kan barnen visa sina kunskaper såsom att visa sina färdigheter i språk, matematik, bild, tankar samt om det funderar över något. Pedagogerna kan via kommunikation visa barnen vad de har lärt sig under en tid, läsa upp saker som barnen nämnt under en tidigare intervju samt att stimulera barnen till fortsatt utveckling.

”Kommunikation mellan människor är en väsentlig del inom ett sociokulturellt perspektiv” (Löfdahl, 2004, s. 11).

Man tror att Piaget på 1930- talet var först ut med att ta barns perspektiv, detta gjorde han genom att börja intervjua barn för att på så sätt kunna få en inblick och en förståelse för hur barn tänker. Begreppet barnperspektiv, att lärande skall ske genom barns intresse är något som under 1990- talet återigen har blivit intressant (Löfdahl, 2004).

I alla de verksamheter som vi har besökt använder ingen sig av datorn som ett pedagogiskt redskap. Vi anser att det är mycket synd att man inte i förskolan tar hjälp av datorns som metod för att utveckla barns språk samt läs- och skrivinläring. Idag finns det många pedagogiska spel som pedagogerna kan ta hjälp av för att ge barnen en annan typ av stimulans där de kan utvecklas. Då fokus läggs kring lek som inläring i många av våra förskolor menar Wallberg (2002) att barn med hjälp av datorn kan skapa meningsfulla sammanhang där de kan erövra språket och med hjälp av datorns tangentbord lekskriva och lekläsa för att på så sätt utveckla sina läs – och skrivförmågor. Det är inte bara språket som kan utvecklas om man låter barn använda datorn i förskolan utan även matematiken och motoriken utvecklas samt att det kommer i kontakt med andra språk såsom engelska (Wallberg, 2002). Genom att använda datorer i förskolan skapas många möjligheter för barnen där de själva kan utforma egna sagor och leka med olika bildspel, då främst för femåringarna som har kommit lite längre i sin utveckling. Med hjälp av datorn stimuleras barnen att själva skapa (Dahlgren, m.fl., 2006). Endast i en allmän förskola som vi besökt använder pedagogerna datorn för egen del för att dokumentera barns utveckling samt vid viktig information som föräldrar behöver få uppgifter om.

”I vissa lokala handlingsplaner finns det formuleringar om att när barnen lämnar förskolan skall de kunna öppna datorn, starta ett program och följa instruktioner, samt kunna använda musen”(Wallberg, 2002, s, 139).

Vi har genom intervjuer med pedagoger inte fått reda på om de använder sig av dokumentation som metod för barns språkutveckling samt läs- och skrivinläring. Vi inser dock att dokumentation är tillsynes en viktig del i det pedagogiska yrket eftersom pedagogen själv genom dokumentationen kan synliggöra sitt eget lärande och på så sätt utvecklas som pedagog. Lenz Taguchi (2007) menar att pedagogisk dokumentation är ett sätt att förhålla sig till varandra, pedagoger och barn, men också ett sätt att kunna kommunicera. Då vår

kännedom om att de dokumenterar på olika sätt för att påvisa barns utveckling, kände vi att det var relevant för vårt arbete att även ta upp hur man kan använda sig av dokumentation i arbetet och hur viktig det är för barns språkutveckling samt läs- och skrivinläring.

Idag sker dokumentation på många olika sätt, man observerar, filmar, fotograferar och intervjuar barnen. Genom att filma barn får man en inblick i hur förskolans miljö ser ut samt hur barn betar sig i vardagen. Intervjuer med barn är ett fantastiskt sätt att få fram barns tankar, förhållningssätt och barnsynen i förskolan (Lenz Taguchi, 2007). På de flesta allmänna förskolor använder man sig av portfolio vilket är en pärm där man sätter in barnets alla alster och uppgifter som just det specifika barnet har gjort i förskolan. Den här pärmen (Portfolion) tar barnet med sig den dag det slutar.

När det gäller att barn skall kunna lära sig läsa och skriva redan i förskolan råder det delade meningar om, men vi anser att så länge allt sker på barns villkor och intresse så kan det väl inte göra någon skada! Efter att ha varit på besök i de olika verksamheterna så har vi kunnat se att det mesta av lärandet sker på barns villkor och att barnen är mycket delaktiga och intresserade av att lära sig läsa och skriva.

Pramling och Sheridan (2006) betonar att det är pedagogernas förhållningssätt gentemot barnen samt hur de planerar miljön som är av stor vikt för barns lärande. De omtalar också att pedagogerna bör utgå ifrån barnen och vara de som leder barnen mot deras utveckling och lärande. I en av de allmänna förskolorna betonar en av pedagogerna vikten av förhållningssätt och dess påverkan det kan ha för ett barn. Vi uppmärksammade här att pedagogerna har ett lugnt och harmoniskt sätt att kommunicera med barnen vilket till synes gör att barnen känner sig oerhört trygga, vilket med ganska hög sannolikhet påverkar deras utveckling och inläring när det gäller deras språkutveckling.

Vad det gäller barns språkutveckling kunde vi se att det överlag i alla förskolor som vi besökte, oberoende inriktning, att alla pedagoger gör sitt yttersta för att stimulera barns språkutveckling. Detta görs genom olika aktiviteter såsom sagostunder, språkpåsar, rim och ramsor. Barn mellan tre och fem år är mycket medvetna om språket och ser därför det som ett objekt, det vill säga att de börjar få förståelse för att ord betyder saker och att man kan använda språket för att kommunicera med andra (Eriksen Hagtvet, 2007). Genom våra observationer både i denna studie och under vår VFU tid har vi sett tydliga tecken på att barn blir medvetna om språket och hur man kan använda det.

Ett bra exempel är att i den allmänna förskolan och Reggio Emilia tar man tillvara på de tillfällen som ges av barnen, vilket kan vara som vi tidigare nämnt i vår studie, en utflykt som förvandlades till en lärorik stund där barnen genom sitt intresse för yrken fick öva sig på att skriva. När barnet kommer i kontakt med skriftspråket genom leken ökar deras tillit till de själva och deras nyfikenhet stimuleras. När förskolan använder sig av leken för att lära är chanserna minimala för att barnen skall misslyckas vilket leder till att barnen stärks som individer (Eriksen Hagtvet, 2007). Både Montessori och Reggio Emilia betonar vikten av att barnen inte får misslyckas med de övningar som pedagogerna ger barnen. Montessori har ju som vi tidigare nämnt ett speciellt uttaget material där chansen för misslyckande inte är så stor. Reggio Emilia förskolan lägger mer ansvar på pedagogen som skall förhindra barnen till att misslyckas med läsning och skrivning, då målet här är att barns läs- och skrivförmåga skall utvecklas.

Genom våra observationer av verksamheterna har vi inte kunnat se att man använder sig av läs- och skrivinläring i så stor utsträckning, utan att man i förskolan mer lägger fokus på

barns språkutveckling och att man istället försöker lägga grunden till inläring. Idag talar man mer om språkutveckling och matematik än om läs- och skrivinläring i förskolan.

Kanske borde vi då pedagoger redan vid ett tidigt stadium stimulera barnen på olika sätt så att det finns ett intresse för språket, läsning och skrivning. Då många barn idag på förskolan är mycket intresserade av att ”lekskriva” och ”lekläsa” borde pedagogerna vara mycket mer lyhörda gentemot barnen, så att de kan ta tillvara på vad det är som barn är intresserade av och på så sätt kunna skapa mer lärande tillfällen.

Barnen i förskolan skall få hjälp att känna tilltro till sin egen förmåga att tänka själva att handla röra sig och att lära sig dvs. bilda sig utifrån olika aspekter såsom intellektuella språkliga, etiska, praktiska, sinnliga och estetiska. Detta inbegriper att forma konstruera, och nyttja material och teknik (SKOLFS 2006:11 S. 4).

Det var synnerligen intressant att upptäcka hur Montessori, Reggio Emilia och Waldorfpedagogik uppstod samt att se hur mycket de har gemensamt med Läroplanen (Lpfö 98) eller deras motsättning. Hainstock (1999) menar att Maria Montessori var en kvinna som låg före sin tid i flera avseenden. Redan för hundra år sedan, i Italien menade hon att barn föds intelligenta och att barns personlighet och deras karaktär först är fullständigt utvecklade när de har fyllt tre år, därför har barn förmågan att kunna lära sig läsa och skriva i förskolan. Hon ansåg att barn gillar utmaningar, det vill säga att barn gillar när de själva får tänka ut en lösning på ett problem (Hainstock, 1999). Men vi undrar om metoden som används i Montessoriförskolor är den rätta metoden för att lära barnen läsa och skriva i förskolan? Om det är det, vad händer då med de barn i förskolan som har mindre intresse för läs- skrivinläring än de andra barnen? Vad händer med deras kreativitet, har den blivit förstörd?

Idag finns det i Sverige kommunala förskolor som arbetar ”Reggio Emiliainspirerat”. Att arbeta ”Reggio Emiliainspirerat” betyder att låta barnen utvecklas i sin egen takt. Det vill säga att förskolan planerar verksamheten så att möbler är i barnens nivå och utveckling sker på barns initiativ som till exempel genom att man tar upp det som barnen undrar över och är intresserade av. Man kan också undra om barn alltid kan lära sig själva eller finns det inte barn i denna förskola som behöver stöd av en vuxen? För den här pedagogiken är dokumentation en viktig del av verksamheten. Genom att analysera verksamheten så skapar pedagogerna lärande tillfälle samt hjälper pedagoger att utvecklas. Det här var för oss ett nytt sätt att se på dokumentation. Vår uppfattning under vår utbildning var att dokumentation skulle vara till nytta enbart för barnen, där man kan följa barnen i deras utveckling.

Vi tycker att det var mycket tråkigt att vi inte fick besöka en Waldorf-förskola. Men de var trots detta mycket intressant att undersöka denna pedagogik genom böcker och intervju. Waldorfpedagogiken har flera likheter med den allmänna förskolan, dessa är att: förskolan skall vara till för *alla*, oavsett klasskillnad, kön eller förmåga (Ritter, 1997). Leken är grunden för verksamheten och i förskolan *skall* barnen utvecklas som helhet.

En spännande framtida forskning skulle vara att undersöka hur det går för några barn från Montessori förskolor, i skolan. Finns det skillnad mellan hur barn från allmänna förskolor, Montessori, Reggio Emilia eller Waldorf-förskolor har utvecklats?

8. Slutsatser

Det har varit fantastiskt lärorikt för oss som blivande pedagoger att få möjlighet att göra en sådan här omfattande studie. Att få ta del i olika verksamheters arbetssätt inom språkutveckling och läs- och skrivinlärning, samt deras synsätt de har gentemot barnen, har varit fascinerande och ibland omvälvande. Vi känner dock att det inte finns ett arbetssätt som är det rätta utan att om man istället blandar och tar lite ur varje, kanske hade varit den mest optimala lösningen.

Vi tror och hoppas på att efter vi har läst så mycket intressant fakta om alla dessa verksamheter och deras arbetssätt, kunna tillägna oss den kunskapen som vi har fått och att sedan ta med oss den ut i verksamheten. Vi ska i framtiden försöka att anpassa den kunskapen som vi fått, så att vi kan använda den i olika sammanhang i vårt blivande yrke.

Referenser

- Alvesson, M & Sköldberg, K. (2007). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Bröderman Smeds, M & Skjöld Wennerström, K. (2008). *Montessoripedagogik i förskola och skola*. Falun: Natur& Kultur.
- Claesson, S. (2002). *Spår av teorier i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Cronlund, K. (2003). *Psykologi*. Stockholm: Bonnier Utbildning.
- Dahlgren, G, Gustafsson, K, Mellgren, E, Olsson, L. (2006). *Barn upptäcker skriftspråket*. Stockholm: Lund.
- Dysthe, O. (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksen Hagtvet, B. (2007). *Språkstimulering - Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern*. Stockholm: Natur och kultur.
- Esiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H, Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Elanders Gotab.
- Hansson, L. (1977). *Om Montessori och barns arbete*. Nacka: ESSELTE STUDIUM AB.
- Hainstock, G. (1999). *Montessori från grunden*. Viken: Replik.
- Hundeide, K. (2006). *Sociokulturella ramar för barns utveckling - Barns livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, G. (2006). *Elevens värld Introduktion till pedagogisk psykologi*. Lund Studentlitteratur.
- Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2006). *Lek och läroplan- möten mellan barn och lärare i förskola och skola*. Göteborg: ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS.
- Lenz Taguchi, H. (2007). *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLS Förlag.
- Liberg, C. (2006). *Hur barn lär sig läsa och skriva?* Lund: Studentlitteratur.
- Löfdahl, A. (2004). *Förskolebarns gemensamma lekar – mening och innehåll*. Lund: Studentlitteratur.
- Povinelli, D. & Eddy, T. (1996); Commentary by Hobson, R. & Tomasello, M. *What young chimpanzees know about seeing?* Chicago: University of Chicago.
- Pramling Samuelsson, I & Asplund Carlsson, M. (2003). *Det lekande lärande barnet - i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.
- Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Repstad, P. (2007). *Närhet och distans- kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

- Ritter, C. (1997). *Waldorfpedagogik*. Falköping: Liber.
- Signert, K. (2000). *Maria Montessori: Anteckningar ur ett liv*. Lund: Studentlitteratur.
- Simmons- Christenson, G. (1997). *Förskolepedagogikens historia*. Stockholm: Natur & kultur.
- Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (1998 och 2006). *Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) och LSKOLFS 2006:22*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Vallberg Roth, A. (2002). *De yngre barnens läroplanshistoria*. Lund: Studentlitteratur.
- Vygotskij, L.(2005). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Uddevalla: Daidalos AB.
- Wallin, K. (2003). *Pedagogiska kullerbyttor*. Västervik: Ekblad & Co.

Internet

www.montessoriforbundet.se

www.spf-utbildning.com

www.waldorfskofederationen.se